LJUBLJANSKI

DNEVNIK

Cena: 5 din

Ljubljana, sobota 1. decembra 1951

Štev. 129 — Leto I

Vse delegacije razen vzhodnih podpirajo jugoslovansko pritožbo v Generalni skupščini

Danes se sestanejo zastopniki štirih velesil v posebnem pododboru za razorožitev — Odmevi na govor ministra Djilasa

Pariz, 1. decembra (Tanjug). Na včerajšnji seji političnega odbora generalne skupščine je zastopnik SZ sprejel skupni predlog Pakistana, Sirije in Iraka o ustanovitvi pododbora za razorožitev, v katerem bi pod predsedstvom predsednika generalne skupščine delali zastopniki 4 velesil.

Po Reuterjevem poročilu je Višinski na tej seji rekel, da je pripravljenost zahodnih sil za sporazum in za zmanjšanje mednarodne napetosti samo »navidezna«. Trdil je, da so oborožene sile SZ za polovico manjše od armad ZDA, Velike Britanije in Francije.

Za Višinskim je govoril ameriški zastopnik Jessup in dejal, da je Višinski napačno tolmačil ali napačno prikazal vse govore zahodnih zastopnikov, ki jih je navedel. Zahodne sile se bodo na vso moč potrudile, da olajšajo delo razorožitveni komisiji in upajo, da bo SZ delala skupaj z njimi za dosego sporazuma.

Nato je norveški delegat predložil spreminjevalni predlog k skupnemu predlogu Pakistana, Sirije in Iraka, po katerem bi moral predlagani pododbor predložiti poročilo političnemu odboru do 10. decembra. Bolivijski delegat je predlagal naj bi do tega roka predložil poročilo sam predsednik generalne skupščine. — Danes se bo sestal pododbor za razorožitev.

Na seji posebnega političnega odbora so v razpravi o predlogu jugoslovanske resolucije govorili predstavniki Bolivije, Švedske, Holandije, Pakistana, ZDA, Urugvaja, Nikarague, Belgije in Peruja, pri čemer so vsi podprli jugoslovansko resolucijo. V imenu delegacije ZDA je John Sherman Cooper med drugim rekel:

Akcije sovjetske vlade in drugih šestih držav, za katere jih obtožuje jugoslovanska vlada, pomenijo jasno neizpolnjevanje tistih najnujnejših običajev, ki jih določa Ustanovna listina OZN. Jugoslovanska obtožba vsebuje podatke o položaju, ki resno ogroža mednarodni mir in varnost na Balkanu in drugih območjih.

S svoje strani je ZDA do tega, da se uporabi Ustanovna listina v tem položaju. Po 1. členu Ustanovne listine je prva naloga OZN v tem, da se vzdržuje mednarodni mir in varnost, izdajajo kolektivni ukrepi za odstranitev nevarnosti za mir ter preprečujejo agresivna dejanja, če do njih pride in pon ga pri mirnem reševanju sporov. Ustanovna listina daje varstvo vsem državam, ne glede, če so to velike ali majhne države, ne glede na to, kakšen je njihov gospodarski, socialni in politični sistem. Prav v imenu tega splošnega načela, določenega v Ustanovni listini OZN, se je OZN lotila naloge, da zavrne agresijo v Koreji in obnovi mir in varnost na tem območju.

Na dopoldanski seji so govorili zastopniki Velike Britanije, Cila, Ukrajine, Grčije, Ekvadorja, Nove Zelandije in Francije. Na seznamu govornikov so še zastopniki CSR, Bele Rusije, Kitajske, Izraela, Poljske, Avstralije, SZ in Jugoslavije.

Zastopniki Velike Britanije, Cila, Grčije, Ekvadorja, Nove Zelandije in Francije so podprli jugoslovansko resolucijo in opozorili na zelo napeto stanje, ki je nastalo zaradi napadalnega pritiska na FLRJ. Izrekli so priznanje konstruktivnemu stališču Jugoslavije, ki je predlagala zelo zmerno in razumno resolucijo.

Ukrajinski zastopnik Paljamarčuk je nastopil proti jugoslovanski resoluciji in ponovil vse teze iz govora, ki ga je predvčerajšnjim imel zastopnik SZ Soboljev.

Socialistični list »Populaire« piše o delu posebnega političnega odbora, pri čemer navaja, da se jugoslovanskemu delegatu Milovanu Djilasu ni bilo treba veliko truditi, »da bi dokazal sovražno ravnanje Rusov in njihovih satelitov proti Beogradu«. Časopis ima Djilasov govor »za zelo pomemben«, pri čemer piše, da je Djilas »brez težav dokazal, da vzhodnoevropske države že tri leta in pol po ukazu moskovske vlade odkrito izvajajo močan pritisk na jugoslovanske narode. Ta pritisk, ki postaja vedno hujši, je po svojem sistematičnem značaju dejanska grožnja svetovnemu miru. V vsem tem času si je Jugoslavija hkrati prizadevala, da bi sporna vprašanja uredila po diplomatski poti.«

Ko se dotika odgovora sovjetskega delegata Soboljeva, poudarja »Populaire«, da je večina delegatov podprla jugoslovansko delegacijo.

O govoru Soboljeva piše časopis »Franc Tireur«, da je odgovoril Soboljev na jasna dejstva, ki jih je navedel Djilas, z neolikanimi žalitvami in znanimi klevetami.

Maršal Tito na slavnostni predstavi »Gorskega venca«

Beograd, 1. dec. (Tanjug). 29. novembra zvečer je bila v Narodnem gledališču v Beogradu slovesna predstava »Gorskega venca«, kakor ga je dramaturško obdelal in režiral prvak beograjske drame Radomir Plaović.

Na slavnostni predstavi so bili predsednik vlade FLRJ in minister za narodno obrambo maršal Jugoslavije **Josip Broz—Tito** s podpredsednikoma vlade **Aleksandrom Rankovičem** in **Blagojem Neškovičem** ter člani vlade, nato predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. **Ivan Ribar** s podpredsedniki **Mošo Pijado, Markom Vujačičem** in **Josipom Rusom** ter sekretarjem Prezidija **Peruničičem**.

Truman čestita dr. Ribarju

Predsednik ZDA **Harry Truman** je poslal predsedniku Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. Ivanu Ribarju čestitko ob Dnevu republike. Besedilo čestitke predsednika ZDA dr. Ivanu Ribarju se glasi: **»V imenu naroda ZDA in v svojem osebnem imenu pošiljam Vam, ekscelenca in narodom Jugoslavije najboljše želje ter čestitke ob obletnici narodnega praznika.«**

Brzojavka iz Etiopije ministru Kardelju

Zunanji minister Etiopije Aklilu Abte World je poslal ministru za zunanje zadeve FLRJ Edvardu Kardelju naslednjo pozdravno brzojavko:

»Ob narodnem prazniku Jugoslavije mi je čast poslati Vaši ekscelenci v imenu svoje vlade in v mojem osebnem imenu iskrene želje za srečo in napredek narodov Jugoslavije in za osebno srečo Vaše ekscelence.«

Čestitka maršala Tita prebivalstvu zgodovinskega mesta Jajca

Beograd, 28. novembra.

Okrajni odbor za proslavo ljudske revolucije v Jajcu je povabil tovariša maršala Tita, naj se udeleži proslave v Jajcu. Ker se maršal Tito ni mogel udeležiti te proslave, je odgovoril z naslednjo čestitko:

»Dragi tovariši! Prejel sem poziv na proslavo osemletnice drugega zasedanja AVNOJ v Jajcu. Na ta veliki zgodovinski dan moram biti na proslavi v Beogradu. Prebivalstvu Jajca in okolice pošiljam zaradi tega ob tem prazniku prisrčne čestitke in pozdrave z željo, da v največjem veselju in spominih na tiste slavne dni, slavi 29. november.«

Zareče železo teče

Prezidij Ljudske skupščine FLRJ je odlikoval tovariše Tita, Mošo Pijada in Borisa Kidriča z redom junaka socialističnega dela

Beograd, 29. novembra.

Predsednik zvezne vlade maršal Jugoslavije **Josip Broz-Tito**, podpredsednik prezidija Ljudske skupščine FLRJ **Moša Pijade** in predsednik Gospodarskega sveta vlade FLRJ **Boris Kidrič** so prejeli danes red junaka socialističnega dela. Odlikovanja jim je izročil predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. **Ivan Ribar** na današnji slavnostni seji Prezidija.

Maršal Tito je dobil to visoko priznanje za neutrudno delo in izredne zasluge v vodstvu borbe naših narodov pri graditvi socializma in krepitvi neodvisnosti, ugleda in moči FLRJ. Za dolgoletno in neutrudno revolucionarno delo za osvoboditev delavskega razreda in delovnega ljudstva ter izredni osebni prispevek v borbi za ustvaritev neodvisnosti ter demokratični ter socialistični razvoj države je bil odlikovan Moša Pijade, medtem ko je bil Boris Kidrič odlikovan za izkazane delovne zmage pri vodstvu gospodarske dejavnosti pri graditvi socializma ter krepitvi moči in ugleda FLRJ.

Ko je izročal maršalu Titu red junaka socialističnega dela je predsednik Prezidija dr. **Ivan Ribar** med drugim dejal:

»Tovariš Maršal! Zame kakor tudi za ves prezidij je neizmerna čast in velika radost, da Ti lahko izročim tudi to visoko odlikovanje — red junaka socialističnega dela. Da si ga zaslužil, vedo naši narodi. Naši narodi to žele in zahtevajo. Njihove težnje in zahteve so, da Tebe odlikujejo, da dajo vidni izraz svojega velikega zaupanja do Tebe, svoje velike naklonjenosti Tebi, svojega velikega priznanja Tebi. Le-ti žele tudi ob tej priložnosti po Prezidiju izpovedati in dokazati, kako Te spoštujejo in cenijo.

Da si velik, da genialno vodiš vso našo celotno politiko, da genialno vodiš vso našo zunanjo in notranjo politiko, da si pobudnik in genialni voditelj vseh velikih podjetij, vseh velikih del na vseh področjih našega javnega življenja, na vseh področjih naše družbene, gospodarske, kulturne, socialne in druge dejavnosti, to je znano našim narodom. Naši narodi občudujejo Tvojo veliko silo, Tvojo veliko požrtvovalnost zlasti danes, v težkem času, kakor so jo občudovali tisti čas, ko si vodil veliko domovinsko vojno.

Danes vodiš Ti kot revolucionar v naši nacionalni revoluciji veliko borbo za neodvisnost naše države, za neodvisnost naše domovine. V tem Ti danes nimaš tekmeca na svetu, ni v zgodovini nikogar, ki bi v tako majhnem narodu in s pomočjo tega naroda izbojeval toliko uspehov na vseh področjih našega javnega in družbenega življenja, kolikor si Ti dosegel s Komunistično partijo in svojimi narodi. Rečem, majhno je to priznanje, ki Ti ga danes dajemo. Bodi, tovariš Tito, prepričan, da Ti ga naši narodi dajejo iz srca, v znamenje velikega priznanja, velikega zaupanja in velike hvaležnosti, ki Ti jo bodo večno dolgovali. Izvoli ga sprejeti, jaz Ti prisrčno čestitam«.

Maršal Tito se je zahvalil z naslednjimi besedami:

»Tovariš predsednik, tovariši!

Najlepša hvala za to veliko priznanje. Ko je Ljudska skupščina sklenila, da se meni in tovarišema, ki sta tu z menoj, dodeli ta visoki red, je bila seveda moja prva misel, da je mnogo ljudi v Jugoslaviji, mnogo naših tovarišev, mojih sodelavcev, ki so tudi kot borci v vojni in sedaj kot neutrudni socialistični graditelji zaslužili tako visoko priznanje. Torej vem, da je to visoko odlikovanje pravzaprav priznanje naših narodov ne samo meni, temveč tudi tem tovarišem in naši Komunistični partiji, nam vsem, ki delamo in gradimo lepšo prihodnost našega in bodočih pokolenj. Zagotavljam vam tu, tovariši, in lahko tudi obljubim v svojem imenu in v imenu tovarišev Borisa Kidriča in Moša Pijade, ki bosta danes prav tako prejela odlikovanje, da bomo napeli vse svoje sile, da to odlikovanje, ki nam ga je ljudstvo tukaj po Ljudski skupščini danes po Prezidiju podelilo, opravičimo tudi pri našem nadaljnjem delu, kajti naše življenje ima samo en smoter: kot revolucionarji smo začeli in kot revolucionarji želimo končati. Obljubljamo našim narodom, da jih ne bomo nikdar razočarali v zaupanju, ki so nam ga dali. Še enkrat se zahvaljujem Vam tovariš predsednik in vsemu Prezidiju.«

Nato se je predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. Ivan Ribar obrnil z naslednjimi besedami na tovariša Moša Pijade: »Dragi tovariš Moša! Izročam Ti to visoko odlikovanje, ne bom rekel kot staremu revolucionarju, toda kot dolgoletnemu revolucionarju, dolgoletnemu borcu za osvoboditev delavskega razreda, dolgoletnemu borcu za osvoboditev našega delovnega ljudstva. Res je, okrog pol stoletja delaš in se boriš za delavski razred. I v narodnoosvobodilnem gibanju i v narodnoosvobodilni borbi, si kot revolucionar tudi po vojni dal prav vse svoje sile. Povsod, pri vsakem delu si bil na svojem mestu ter si zlasti mnogo pripomogel pri graditvi naše socialistične domovine, Federativne ljudske republike Jugoslavije. Sklepi in deklaracije, ki smo jih izdali v Jajcu ob tovarišu Titu, so delo tovariša Moše. On jim je dal končno redakcijo. On jih je napisal. On jih je revidiral, kakor so njegovo delo naše resolucije, številni naši socialistični zakoni v naši socialistični domovini. Tovariš Moša se je neizmerno trudil, kakor je to dobro povedal tovariš Tito na neki večerji pri njem, tedaj ko ga je Prezidij odlikoval s tem redom: »Moša je delal več kot mi vsi, saj je delal i podnevi i ponoči.« In res, on tudi danes dela i podnevi i ponoči. On je prvi pravcati revolucionar. Tovariš Moša, prisrčno Ti izročam red in se veselim, da Ti ga lahko osebno izročim.«

Podpredsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ Moša Pijade se je zahvalil s toplimi besedami za odlikovanje.

Obračajoč se na Borisa Kidriča je dr. Ivan Ribar dejal:

»Dragi tovariš Boris! Tudi Tebi kot enemu izmed najbližjih sodelavcev tovariša Tita izročam odlikovanje. Poznal sem Te tudi med borbo. Spoznal sem Tvojo veliko delavnost na vseh področjih dela, na slehernem področju našega državnega in družbenega življenja, zlasti pa sedaj po vojni. Ti si se ves predal dejavnosti našega gospodarstva in v tej dejavnosti imaš velike uspehe pri graditvi naše socialistične domovine. To Ti priznavajo vsi naši narodi. V tem imaš podporo tovariša Tita in KPJ. Ti si tisti, ki znaš delati in znaš kot pravi revolucionar-borac voditi narodno gospodarstvo. Prisrčno Ti čestitam.«

Tovariš Kidrič se je prav tako zahvalil tovarišu Ribarju.

Ko so člani Prezidija čestitali k odlikovanju tovarišu Maršalu, Moši Pijadi in Borisu Kidriču, je Jovan Veselinov-Zarko izročil tovarišu Titu v imenu Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne album s slikami narodnih herojev Srbije.

Vojaški državni udar v Siriji

Uporniki zahtevajo razpust parlamenta

Odstranjena populistična vlada je hotela vzpostaviti tesnejše stike med arabskimi državami in sovjetskim blokom

Damask, 1. dec. (Tanjug). Šef štaba sirske armade polkovnik Šišakli je izvedel v sredo zvečer vojaški državni udar. Strmoglavil je populistično vlado Marufa Dvalibija. V poročilu sirske armade, ki ga prenaša UP, je rečeno, da je armada prevzela nadzorstvo nad notranjo varnostjo države. Populistično vlado, ki jo je v torek po enomesečni krizi sestavil vodja populistične stranke Dvalibi, obtožujejo, da je odgovorna za več vladnih kriz in državnih udarov v zadnjih letih, poskušajoč odstraniti republikansko ureditev države in vzpostaviti monarhijo.

UP pripominja, da je populistična stranka zasledovala politiko proti predlogu zahodnih velesil o ustanovitvi obrambe na Srednjem Vzhodu. Zaradi takega stališča te stranke je bil predsednik prejšnje vlade Hasan el Hakim prisiljen podati ostavko svojega kabineta, ker so napadli njegov predlog, s katerim se je dajala podpora obrambnemu načrtu zahodnih velesil. Prav tako se je zvedelo, da je populistična Dvalibijeva vlada zastopala politiko vzpostavljanja tesnejših stikov med arabskimi državami in sovjetskim blokom.

Reuter poroča, da so vojaški krogi, ki so izvedli državni udar v Siriji, aretirali 50 oseb, med njimi skoraj vse člane bivše vlade Dvalibija, ki so jih označili kot »nevarne za varnost Sirije«. Poročajo, da je predsednik republike Ataši odklonil zahtevo tistih, ki so izvedli državni udar, naj razpusti parlament, dokler ne bodo izpuščeni aretirani ministri. Šef štaba sirske armade polkovnik Šišakli, ki vodi upornike, je obljubil predsedniku, da bo izpustil ministre, če bo parlament takoj razpuščen.

Hkrati so v severne dele države poslali vojaške okrepitve, da bi preprečili morebitne nerede. V Damasku vlada mir.

Šef sirske delegacije na zasedanju Generalne skupščine El Kuri je izjavil, da ne pričakuje nobene spremembe v zunanji politiki svoje države. Izrazil je tudi prepričanje, da bo ostala sirska delegacija na zasedanju v Parizu nespremenjena.

Zgradba OF v Trstu pogorela

Trst, 1. dec. (Tanjug): **Včeraj je na stadionu »1. MAJ« popolnoma pogorela lesena zgradba »Slovensko-italijanske ljudske fronte in Osvobodilne fronte« Pri požaru sta zgorela 2 klavirja, številne naprave in približno 2000 knjig posvetnega društva »Slavko Škamperle« Za sedaj še ni ugotovljeno, ali gre za slučajno nesrečo ali pa za teroristično dejanje.**

Po aretaciji Slanskega

Praga, 1. dec. (Tanjug): Ob aretaciji bivšega generalnega sekretarja KP Češkoslovaške Rudolfa Slanskega je objavil časopis »Rude pravo« članek ministra za notranjo varnost Kopšive, ki zahteva od češkoslovaške policije, da mora biti še bolj budna in prežeta s sovraštvom do vsakega, ki bi poskušal izpodkopati prijateljstvo s SZ. Poudarjajoč, da je Slansky obtožen zaradi »kovanja zarote proti republiki« ga Kopšiva vzporeja s Trockim, Buharinom, Zinovjevom in Gomulkom, bivšim generalnim sekretarjem poljske delavske partije.

Proslave Dneva republike v tujini

Iz vseh držav, kjer imamo naša diplomatska predstavništva, prihajajo poročila o proslavah in sprejemih ob Dnevu republike. V **Londonu**, kjer je priredil sprejem veleposlanik dr. Jože Brilej, je bilo okrog 1.200 gostov, med njimi več članov britanske vlade, okrog sto poslancev, diplomatski zbor in številne ugledne osebnosti angleškega znanstvenega, kulturnega in javnega življenja.

Slovesni sprejemi so bili v **New Yorku, Parizu, Rimu, Bruslju, New Delhiju, Berlinu, Bernu, Atenah, Trstu, Dunaju, Celovcu** in drugod. Prvič po letu 1948 je bil sprejem tudi v **Moskvi**, katerega se je udeležil tamkajšnji diplomatski zbor, toda noben kominformovski predstavnik.

V New Yorku sta na večeru, posvečenem Jugoslaviji, govorila znani ameriški muzikolog ga. Laura Baulton in predsednik mednarodnega muzejskega združenja Chauncy Hamlin.

Čestitke španskih republikancev

Pariz, 1. dec. (Tanjug): Delegacija španskih republikancev, ki je sodelovala pri delu zborovanja za mir v Zagrebu, je poslala tov. Titu ob Dnevu republike pozdravno brzojavko, v kateri znova izričujejo prijateljstvo in tople simpatije narodov Španije in Jugoslavije.

Na slavnostni akademiji v Beogradu je imel ob Dnevu republike tovariš Aleksander Rankovič referat

Osem let nove Jugoslavije

v revolucionarni borbi za izgradnjo socializma

Beograd, 28. novembra.

V počastitev osemletnice naše ljudske države je bila nocoj v Narodnem gledališču v Beogradu slovesna akademija, katere se je udeležil predsednik zvezne vlade FLRJ maršal Jugoslavije **Josip Broz - Tito**. Na slovesni akademiji so bili razen tega navzoči predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ **dr. Ivan Ribar**, podpredsednika Prezidija **Moša Pijade** in **Marko Vujačić**, sekretar Prezidija **Mile Peruničić**, podpredsednik vlade **dr. Blagoje Nešković**, namestnik ministra za narodno obrambo generalpolkovnik **Ivan Gošnjak**, predsednik Gospodarskega sveta vlade FLRJ **Boris Kidrič**, člani vlade FLRJ in CK KPJ, člani vlade LR Srbije in CK KP Srbije, načelnik generalštaba JA generalpolkovnik **Koča Popović**, predsednik Centralnega odbora Zveze sindikatov Jugoslavije **Djuro Salaj**, generali Jugoslovanske armade, ugledni javni, politični in kulturni delavci in znani delovni ljudje Beograda. O osemletnici ljudske države je govoril **Aleksander Rankovič**, podpredsednik vlade in sekretar Politbiroja CK KPJ.

Tovariš Rankovič je v uvodu svojega govora obravnaval historiat zgodovinskega drugega zasedanja AVNOJ v Jajcu, ki je bilo odločilnega pomena za nadaljnji razvoj naše oborožene vstaje. Poudaril je zlasti odpor proti sklepom tega zasedanja tako na Zahodu kakor tudi v Sovjetski zvezi. Odpor na Zahodu nam je bil že takrat razumljiv, saj so se naši narodi borili ne le za osvoboditev izpod okupatorjev, marveč tudi za zgraditev nove države, za njeno novo družbeno ureditev. Izjava Sovjetske zveze, da pomenijo na II. zasedanju AVNOJ sprejeti sklepi nož v njen hrbet, pa nas je takrat zelo presenetila in razumemo jo šele zdaj. Ostrina te izjave je bila naperjena ne le proti našemu vodstvu, marveč predvsem proti jugoslovanskim narodom in pridobitvam naše velike narodnoosvobodilne borbe.

Tov. Rankovič je govoril potem o sedanjem mednarodnem položaju Jugoslavije. Čedalje tesnejši so naši politični in gospodarski stiki z vsemi deželami, ki vidijo v Jugoslaviji močno, samostojno državo, zelo zainteresirano na ohranitvi miru na svetu. Dokončno so propadli vsi načrti Sovjetske zveze, da bi nas osamila od ostalega sveta in nas tako osamljene podredila svoji hegemonistični politiki. Zdaj je moralno-politični ugled Jugoslavije tako velik, kakor še nikoli ni bil. To je vsekakor rezultat pravilne mednarodne politike naše vlade. Jugoslavija ima v zunanjem svetu čedalje več odkritosrčnih prijateljev, ki z velikimi simpatijami spremljajo naš boj za ohranitev miru ter za našo nacionalno neodvisnost in za socialistični razvoj.

Zaradi položaja na naših mejah, ki je posledica politike voditeljev SZ, smo morali bolj misliti na našo varnost. Okrepiti smo morali našo vojsko in zato smo podpisali pogodbo z ZDA o dobavi orožja. Dosledna svoji miroljubni politiki si bo naša vlada tudi v bodoče s še večjo vnemo prizadevala sodelovati v delu za ohranitev miru na svetu in za okrepitev prijateljskih stikov z vsemi deželami, ki žele imeti prijateljske odnose z nami. Vse sile bo posvetila tudi delu za okrepitev Združenih narodov.

Govoreč o graditvi socialističnega gospodarstva je tov. Rankovič poudaril, da je to pogoj za neodvisnost, svobodo in napredek naše države. Za dosedanje uspehe se moramo zahvaliti predvsem velikanski vnemi in požrtvovalnosti

(Nadaljevanje na 2. strani)

Na korejskih bojiščih je zavladalo zatišje

Največja tovarna municije uničena

Za severno korejsko frontno črto so opazili premike 9000 motornih vozil

Tokio, 1. dec. (Tanjug). Kakor poroča United Press, vlada ob črti za ustavitev sovražnosti mir. Domnevajo, da je dalo Združeno poveljstvo navodila, naj se vzdrže večjih operacij. Tudi kitajsko-severnokorejske sile niso napadale, toda za njihovimi črtami se pripravljajo za nadaljevanje bojev. Včeraj ob zori se je pomikalo po cestah Severne Koreje rekordno število 9.200 kamionov. Oficirji Združenega poveljstva mislijo, da izvajajo te priprave za primer, če bi razgovori doživeli neuspeh.

Ameriško obrambno ministrstvo je sporočilo, da znašajo ameriške izgube na Koreji od pričetka operacij 100.800 mož, od teh je 17.000 mrtvih, 71.000 ranjenih in več kot 12.000 pogrešanih vojakov in oficirjev.

United Press poroča, da so včeraj zjutraj tri eksplozije skoraj popolnoma uničile največjo tovarno municije v Južni Koreji. Mislijo, da je bilo ubitih in ranjenih več kot sto ljudi. V taborišču ameriške vojske, ki leži samo 800 m od tovarne, ni bilo žrtev. Vzrok eksplozije še ni znan. Izdali so potrebne ukrepe za rešitev poškodovanih.

Bivši poveljnik vietnamskih sil padel

Saigon, 1. dec. (Tanjug): Kakor je zvedela AFP iz dobro obveščenih virov, je v nedavnih patrolnih bojih v Kambodži (Indokina) padel bivši poveljnik Ho Si Minhovih vietnamskih sil Nogjen Bin. Ta vest zanika govorice, češ da bi bil Bin ustreljen zaradi »nacionalističnega odklona«.

Ob koncu tedna

Naši narodi praznujejo veliki dan obletnice rojstva nove domovine. Tudi zato ga lahko radostno praznujejo, ker vedo, da imajo odločno in dosledno vodstvo države. Prav ta teden se je to znova potrdilo, ko je ves svet iz Pariza slišal jasne besede ministra Milovana Djilasa, da je Jugoslavija čvrsto na poti, katere temelj je bil zazidan 29. novembra 1943, pa čeprav se vanjo že tri leta in pol zaganjajo na tak način, da mu zgodovina zaman išče para.

Noben dogodek na letošnjem zasedanju Generalne skupščine še ni sprožil takega odmeva kot Djilasov govor. Ni bil diplomatsko zavijanje, niti ne zagrizeno klevetanje ali izumetničeno moledovanje. Neizpodbitno je prikazal stanje, kakršno je: brezobziren pritisk sovjetskega bloka z vsemi mogočimi in nemogočimi sredstvi na našo državo. Toda poleg te strahovite obtožbe, je tovariš Djilas, dosledno miroljubni politiki naše vlade, nakazal tudi najenostavnejšo rešitev, kar si jih je mogoče misliti: pri miru naj nas puste, kadar pa jim je potreben kakršen koli stik z nami, naj to opravijo po redni diplomatski poti, tako kot je v navadi med civiliziranimi državami.

Kot nasproti nam z dneva v dan dokazujejo, tako so tudi to pot krmarji nesrečnih vzhodnih dežela potrdili, da jim civilizacija ni mar. Na naš predlog so odgovorili s psovkami in klevetami, tako kot zakrknjenec zavrne dobre nasvete za poboljšanje. Iz ust sovjetskega delegata Soboleva na zasedanju Generalne skupščine smo slišali spet približno isto, kar so se pred njim nalagali domala že vsi ti oblastniki od Stalina pa do madžarskega poročnika, ki pošilja svojo patruljo pobijat naše graničarje. Gospodu Sobolevu so sekundirali še ostali papagaji iz beloruske, ukrajinske in češkoslovaške delegacije, vsi so hoteli z dolgimi litanijami žalitev na račun naših delegatov in naše države ter s kratko, zelo splošno pripombo prepričati, da sploh nima smisla razpravljati o jugoslovanski pritožbi.

Toda je že tako, da dejstva več zaležejo kot zmerjanje. Zato so ostale delegacije podprle našo pritožbo, časopisi so obširno poročali o govoru jugoslovanskega delegata Djilasa in vedno bolj prevladuje mnenje, da je treba preprečiti ravnanje, ki ne škoduje le eni državi — v tem primeru naši — ampak kali splošno mednarodno sodelovanje. Obtožili smo države sovjetskega bloka, da so se pregrešile že proti kopici osnovnih načel OZN, katere članice so. Organizacije pa navadno kaznujejo tiste člane, ki so nepoboljšljivi in se ne zavedajo dolžnosti. OZN preživlja pomembno preizkušnjo, pri kateri gre za odnose med posameznimi državami, za resnično spoštovanje njih suverenosti in neodvisnosti, za utrjevanje miru.

Drug politični odbor OZN — tega, ki proučuje jugoslovansko pritožbo nazivajo poseben politični odbor — se še kar ukvarja z zapadnim in sovjetskim razorožitvenim predlogom. Pred nekaj dnevi so predlagali delegati Pakistana, Sirije in Iraka, naj bi se sestali zastopniki velesil in temeljito preučili vse predloge. Spočetka se velesile kar nič niso navdušile za tako rešitev. Tipale so se med seboj, kaj bo katera rekla, se izgovarjale, češ mi bi že, pa oni nočejo, navsezadnje pa so le privolile na sestanek. Mogoče, da jim ne bo kdo očital, da niso izkoristile vsake možnosti. Po zadnjih poročilih se davi sestanejo predsednik Generalne skupščine Padilla Nervo in zastopniki Anglije, Francije, SZ in ZDA, ki naj bi našli skupni predlog.

Po dosedanjih izkušnjah bolj cincajo, kakor pa se borijo za načela in zato bi dokončno zmagala iskrenost in obveljal za vse obvezen načrt razorožitve. Zelo točno je jugoslovanski delegat Sava Kosanovič v političnem odboru povedal, da ni prvenstvenega pomena prepovedati atomsko bombo, dopustiti pa pobijanje z vsem drugim orožjem, kajti »vsako napadalno orožje je nečloveško, ne glede na kaliber in učinek eksplozije«.

Končno se za hip pozanimajmo še za Korejo. Ker so se sporazumeli o demarkacijski črti, so nekako samo po sebi, brez kakega dogovora prekinili bojevanje. Kmalu za tem pa smo zvedeli za premike devetih tisočev motornih vozil vzdolž fronte. Kakor da opozarjajo: še smo tu pripravljeni. Tudi o ostalih razgovorih, ki naj bi jih opravili pred sklenitvijo premirja na Koreji, ni prav ugodnih vesti. Toda ne bodimo preveč skeptični in še kar počakajmo.

D. Š.

Iz govora tovariša Aleksandra Rankoviča

(Nadaljevanje s 1. strani)

naših delovnih ljudi. Industrializacija naše dežele je ustvarila vse potrebne pogoje za nadaljnji razvoj proizvajalnih sil. Pred vojno smo imeli samo 102 podjetji z nad 500 delavci, zdaj pa imamo takšnih industrijskih podjetij nad 200. Pred vojno smo imeli samo 5 podjetij z nad 3000 delavci, zdaj pa imamo okrog 14 podjetij z nad 4000 delavci. Naši ključni objekti, ki so podlaga industrializacije in elektrifikacije, bodo začeli obratovati, kolikor niso začeli že letos, prihodnje leto in leta 1953. Tako bomo dobili temelj za povečanje proizvodnje in delovne storilnosti v predelovalni industriji, za povečanje industrijske in kmetijske proizvodnje za izvoz in za skrčenje uvoza, da bo zagotovljeno ravnotežje v naši plačilni bilanci. Velik napredek smo dosegli tudi v obnovi kmetijstva. Pred vojno je imelo naše kmetijstvo 3453 traktorjev in 3230 ton kmetijskih strojev, letos pa ima že 7300 traktorjev in 12.250 ton kmetijskih strojev.

V nadaljevanju svojega govora se je tov. Rankovič dotaknil našega novega gospodarskega sistema kot osnove socialističnih družbenih odnosov in socialistične demokracije. Da bi mogli uveljaviti novi sistem, so bili potrebni razni ukrepi, predvsem stabilizacija gospodarstva in ureditev trga. S temi ukrepi bomo dosegli pocenitev kmetijskih pridelkov in ustrezno pocenitev industrijskih izdelkov. Prvi sadovi teh ukrepov so v praksi pokazali pravilnost nove poti. S temi in drugimi ukrepi, kakor je novi plačilni sistem, ki se bo začel uveljavljati v začetku leta 1952, bomo nedvomno omogočili hitrejši ra... gospodarskega življenja v naši državi in zboljšanje življenjskega standarda našega delovnega človeka.

Tov. Rankovič je poudaril, da so naši uspehi tem večji, ker smo jih dosegli vzlic agresivnemu pritisku sovjetskega bloka. Dežele Informbiroja s Sovjetsko zvezo na čelu nam delajo vsak dan neverjetne težave in ovire, da bi onemogočile zgraditev socializma v naši državi. Od 1. novembra 1950 do 1. julija 1951, torej v 242 dneh, je objavilo osem informbirojskih radijskih postaj 4133 v...i proti Jugoslaviji, za kar so porabile 2116 ur ali 11 ur in 20 minut dnevno. Gre za golo obrekovanje Jugoslavije, podobno tistemu, ki ga širi najbolj reakcionarni zahodni tisk. Značilno je, da informbirojski tisk večkrat citira pisanje najbolj reakcionarnih zahodnih listov, da bi dokazal svoje lažne trditve o Jugoslaviji. Toda dejstva ostanejo dejstva in zdaj vedo to nedvomno tudi naši obrekovalci. Tudi z grožnjami niso dosegli svojega namena.

Na koncu svojega govora se je dotaknil tovariš Rankovič boja za ohranitev in nadaljnji razvoj pridobitev naše ljudske revolucije. Naše državno in partijsko vodstvo posveča posebno skrb razvoju socialistične demokracije in v zvezi v tem boju proti birokratizmu kot eni izmed oblik zatiranja široke pobude množic, zlasti socialistične demokracije. Boj proti birokratizmu in birokratskemu centralizmu mora biti neločljiv del našega konkretnega in vsakdanjega dela na vseh področjih družbene dejavnosti. Smisel naše socialistične demokracije je prav v tem, da so naše delovne množice razbijajoč stari, neljudski in izkoriščevalski državni aparat, zgradile in nadalje razvile novi upravni organizem, ki so v njem delovni ljudje prišli na vodilna mesta v državi, in da se ta organizem v najrazličnejših oblikah razvija v sme- socialistične demokracije ob neposrednem sodelovanju najširših delovnih množic. Glede nadaljnjega razvoja socialistične demokracije nas čaka naloga, da zagotovimo čedalje večje sodelovanje delovnih množic v upravljanju države, čedalje širšo samoupravo ljudstva na vseh področj državnega življenja. To je edino pravilna pot, po kateri moremo preprečiti nastanek slehernega privilegiranega sloja in vseh negativnih posledic, ki jih nujno prinaša s seboj. Na drugi strani pa to še čvrsteje povezuje množice z državo in krepi njihovo moralnopolitično enotnost v boju proti slehernemu morebitnemu napadu na našo socialistično skupnost. Vzporedno z industrializacijo in celotnim razvojem naše države pa ne smemo zapostavljati vztrajnega dela za ideološko in kulturno izobrazbo naših delovnih ljudi, da bodo kos ne le tehniki in proizvodnemu procesu, marveč da bodo znali tudi upravljati gospodarstvo z vso odgovornostjo, ki jo zahteva od njih naša socialistična družba.

Znižanje cen tekstilnih izdelkov, izdelkov iz polivinila in nekaterih industrijskih ter živilskih predmetov

Vlada FLRJ je izdala sklep o znižanju cen na drobno tekstilnega blaga, izdelkov polivinila, vina, suhomesnatih izdelkov in izdelkov iz sladkorja (čokolade in bonbonov). Znižanje velja od 28. novembra 1951. (O znižanju cen vina smo poročali že v zadnji številki).

Znižane so cene:

tekstilnega blaga za 15% (z nedavnim znižanjem tekstilnega blagga za 10% se cene znižajo pravzaprav za 25%);

izdelkov iz polivinila za 20%;

vina za 25%;

suhomesnatih izdelkov za 15%, čokolade in čokoladnih bonbonov za 10%, vseh drugih vrst bonbonov za 20%.

Novo znižanje cen je zelo važno za nadaljnjo stabilizacijo trga ter je posledica dosledne politike vlade FLRJ v tej smeri. Zaradi tega znižanja bodo potrošniki v letu dni v pogojih sedanjega prometa za isto količino teh predmetov plačali pri tekstilnem blagu (računajoč obe znižanji) 29.840 milijonov dinarjev manj, pri izdelkih polivinila 591,000.000 manj, pri vinu 2.166.000.000 manj, pri suhomesnih izdelkih 636,000.000 manj, pri čokoladi in čokoladnih bonbonih 221 milijonov, pri drugih vrstah bonbonov pa 1.032,000.000 manj. Potrošniki bodo, kupujoč te predmete, plačali skupno 34.448,000.000 din manj.

Novo znižanje cen industrijskih predmetov je omogočil dosedanji padec cen kmetijskih pridelkov. To pomeni, da se napori za stabilizacijo tržišča uspešno nadaljujejo, pomeni pa prav tako nadaljnje uvajanje pravilnega odnosa med cenami industrijskih in cenami kmetijskih pridelkov. Vsako nadaljnje znižanje cen kmetijskih pridelkov bo imelo za posledico pocenitev industrijskih predmetov, vse to prispeva k zboljšanju življenjskega standarda naših delovnih ljudi.

Mednarodna trgovina

Pomanjkanje premoga v Zapadni Evropi

Zapadnoevropska proizvodnja premoga se je letos precej povečala v primerjavi z lanskim letom. Skupna proizvodnja glavnih zapadnoevropskih premogovnih dežel v letošnjem prvem polletju je znašala 245 milijonov ton ter je bila s tem za 12 milijonov ton večja kot lani v prvem polletju, oziroma za 14 milijonov ton večja kot v drugem polletju lanskega leta.

V prvem polletju je bila v glavnih premogovnih deželah Zapadne Evrope naslednja proizvodnja (v tisočih ton). Velika Britanija 114.468, Zapadna Nemčija 69.118, Francija 26.774. Posarje 8273, Belgija 14.915, Holandija 6240 in Španija 5300.

Proizvodnja se je v teh deželah povečala zlasti zaradi povečane dnevne storilnosti na delavca. Pripomniti je treba, da se število premogovnih delavcev v teh deželah v zadnjem letu v glavnem ni spremenilo. Povečalo se je v Zapadni Nemčiji (toda za zelo malo), za prav toliko pa se je zmanjšalo v Franciji. Dnevna storilnost je večja tudi v primerjavi s predvojno v Franciji, Posarju, Belgiji in Španiji. Ni se pa povečala storilnost glede na predvojno v Zapadni Nemčiji, Holandiji in v Veliki Britaniji, tu je produkcija večja zlasti zaradi povečanega delovnega časa.

Čeprav pa se je proizvodnja povečala, se v Zahodni Evropi od začetka korejske vojne vse bolj čuti pomanjkanje premoga. Še večje pomanjkanje pa se čuti po sporu Velike Britanije s Perzijo, ko so možnosti za nabavo tekočega goriva iz te dežele precej otežene. Povečane industrijske potrebe zapadnoevropskih držav niso mogle biti več zadovoljene iz evropskih premogovnikov. Poljska in Češkoslovaška, ki sta lani izvažali v zapadnoevropske dežele skoraj 10 milijonov ton premoga, sta letos svoj izvoz znatno zmanjšali. Prav tako so zapadnoevropske države precej zmanjšale svoj tradicionalni izvoz v izvenevropske dežele. Anglija je n. pr. zmanjšala v prvem polletju svoj izvoz na 500.000 ton, medtem ko jih je lani v prvem polletju izvozila nad 3,000,000 ton.

Težak položaj oskrbovanja s premogom je prisilil zapadnoevropske dežele, da se morajo ponovno zateči k neekonomskemu prevozu premoga iz ZDA. Uvoz iz ZDA je po končani drugi svetovni vojni igral zelo važno vlogo v izpopolnjevanju primanjkljaja premoga, pred katerim se je znašla evropska industrija po vojni. Uvoz iz ZDA se je postopoma zmanjševal in je lani v prvi polovici znašal neznatno količino 229.000 ton. Toda že v drugem polletju se je zvišal na 579.000 ton. Letos v prvem polletju pa je Zapadna Evropa uvozila iz ZDA 8,470.000 ton. Od tega samo v juniju 1,836.000 ton. Prav tako pa so te dežele uvozile precej premoga tudi iz Južne Afrike. Medtem ko so v celem lanskem letu od tu uvozile 269.000 ton, pa so letos v prvem polletju 340,000 ton.

Skoraj vse zapadnoevropske države so dobile precejšnje količine ameriškega premoga zlasti Velika Britanija, Irska, Francija, Italija, Nemčija, države Beneluksa, Švedska, Norveška in Švica. Velika Britanija je zmanjšala svoj izvoz in uvažala iz ZDA. Prav tako tudi Zahodna Nemčija, ki bi morala izvažati 6,000.000 ton tromesečno, skuša to svojo obveznost zmanjšati ter se že zateka k uvozu premoga iz ZDA.

Kot je ocenila podkomisija za premog Evropske ekonomske komisije, manjka v zahodnoevropskih deželah v drugem polletju za okrog 22,000.000 ton premoga, to pomeni, da Zahodna Evropa kljub uvozu iz ZDA in Južne Amerike živo občutila pomanjkanje premoga. Vse zahodnoevropske dežele bodo veliko — razen morda Vel. Britanija — uvažale iz ZDA. Toda že sedaj je gotovo, da uvoz ne bo mogel v drugem polletju popolnoma zadovoljiti njihove naraščajoče potrebe.

Na svečani akademiji v Operi je govoril tovariš Stane Kavčič

Ljubljana, 29 novembra. — V sredo je bila v Operi svečana akademija, prirejena v počastitev Dneva republike. Udeležili so se je tudi sekretar Centralnega komiteja KPS in predsednik vlade LRS Miha Marinko, predsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS Josip Vidmar, člani CK KPS, IO OF Slovenije in vlade LRS ter številni javni in kulturni delavci.

Slavnostni govor je imel član Politbiroja CK KPS tov. Stane Kavčič. Nato je orkester Slovenske filharmonije pod vodstvom dirigenta Cipcija Jakova izvedel Bravničarjevega Kralja Matjaža, Kozinove Tri pesmi Mateja Bora ter Dvořakovo Uverturo op. 95.

Pomilostitev ob Dnevu republike

Beograd, 28. novembra.

Ob prazniku 29. novembra je izdal Prezidij Ljudske skupščine FLRJ na predlog predsednika vlade Federativne ljudske republike Jugoslavije ukaz o pomilostitvi z delnim odpustom izvršitve kazni za 2.400 obsojencev. — Kazni se zmanjšajo za: 4 leta 772 obsojencem, 5 let 730 obsojencem 6 let 264 obsojencem, 7 let 227 obsojencem, 8 let 221 obsojencem, 9 let 3 obsojencem, 10 let 135 obsojencem, 11 let 135 obsojencem, 12 let 10 obsojencem, 13 let enemu obsojencu, 14 let dvema obsojencema.

34 obsojenih na kazen strogega zapora z dosmrtnim trajanjem se s pomilostitvijo deloma osvobode izvršitve izrečene kazni s tem, da prestajajo kazen strogega zapora od 15 do 20 let.

Ni prekmalu, če mislimo že zdaj na Novoletno jelko

December je tu in z njim nove, lahko rečemo prijetne skrbi za Novoletno jelko. Saj bomo delali za naše otroke! Njim bo veljala skrb in zanje bomo pripravili praznične in prijetne vse zadnje dni decembra.

Poglejmo, kakšne načrte imajo v Ljubljani. Predvsem bodo precej razbremenjene terenske organizacije, ki jim ne bo treba večine časa porabiti za pripravljanje raznih umetniško zabavnih prireditev. Za centralne prireditve bodo namreč letos poskrbela predvsem naša gledališča in kulturno-umetniška društva, ki se bodo potrudila, da bodo vse predstave res na višini. Opera in Drama pripravljata več predstav, prav tako Mestno in Sentjakobsko gledališče, dalje kulturno-umetniška društva za odre v Mostah, St. Vidu, Šiški itd., vsi lutkovni odri. Triglav film pa bo takrat zavrtel v unionski dvorani svoj novi film o Kekcu namenjen mladini.

Z vso skrbjo izbrani in pripravljeni programi ter za to priliko posebej primerno okrašene dvorane z jelkami in drugo dekoracijo, bodo gotovo nudile našim otrokom obilo veselja. Dvorane pa so tudi tako velike, da si bo v njih lahko našel mesto vsak otrok, zlasti še, ker bodo prireditve vse dneve od 26. decembra dalje. Prireditve bodo tudi v Polju, Zadobravi, v Zalogu in v Vevčah, poleg tega pa bodo organizatorji Novoletne jelke lahko poskrbeli za obisk otrok iz okolice v ljubljanska gledališča.

Na najrazličnejše načine pa bodo posamezni tereni, množične organizacije in frontni odbori poskrbeli za nadaljnje slavje. V primernih prostorih na terenu, bodisi v okusno okrašenih restavracijah, gostilnah itd., bodo na kar najbolj prisrčen način pogostili otroke. Najbolje bo, da bodo pogostitve pripravili po skupnem obisku te ali one centralne prireditve. Njihova skrb ne bo osredotočena samo na to, kaj bodo pridne roke postavile na mizo. Saj so nam skušnje doslej pokazale, da še tako bogato obložena miza ne pomeni vsega. Harmonikar, zabavni ugankar in še sto drugih zamisli bo dalo vsebino čajankam. Prav bo tudi, če pripomnimo, naj bi te pogostitve in skupen obisk predstav pripravili v dneh pred samim novim letom, zadnji dan v letu pa naj bi otroci praznovali v krogu svoje družine. Novost ob letošnjem zaključku leta bo novoletni sejem na Cankarjevi cesti, z vsem čarom stojnic, bogate izbire najrazličnejših darilc, jelkovih gajev itd.

Ker brez dobre organizacije dela in brez temeljitih priprav ni kaj prida uspeha, posvetimo nekoliko besed še tej stvari. Nekateri rajoni v Ljubljani so se dela že lotili. Vso pohvalo zasluži RLO Moste, kjer kulturno-umetniško društvo Ivana Cankarja že pridno vadi »Sneguljčico«, kjer imajo zbrana že vsa potrebna sredstva za pogostitev otrok ter bodo poskrbeli samo še za to, kako organizirati skupne obiske predstav in zajeti na prijetne čajanke vse otroke v svojem območju. Na najprisrčnejše otroške praznike ob novem letu se pripravljajo tudi že v Polju, Bežigradu, v Šiški itd. Kjer doslej še niso mislili na to, bodo pa tem bolj pohiteli zdaj. Seveda ne manjka pripomb, da je nekaterim rajonom, kjer je dosti tovarn in sindikalnih podružnic, laže misliti na zbiranje potrebnih denarnih sredstev kakor pa tam, kjer ni takega »zaledja«. Lep zgled je dal zopet RLO Moste, kjer so se odločili, da bodo pomagali pri organiziranju novoletnih zabav v Jaršah in na Hrušici. Da bo v Ljubljani ustvarjeno nekako ravnovesje in bo pomoč dodeljena res tja, kjer je potrebna, se bodo odbori za novoletno jelko po rajonih obračali po pomoč na Mestni sindikalni svet, ne bodo pa tega delali posamezni tereni, ki bodo dobili pomoč nato od rajona. Kakor doslej pa se gotovo tudi letos starši sami ne bodo branili pomagati po svojih močeh, da bodo otroška slavja čim lepša. Kdo ne bo kupil vstopnice svojemu otroku, da si ogleda otroško prireditev? In če bo mogel, bo tudi vsakdo rad primaknil to ali ono malenkost za boljšo pogostitev, ali nekaj denarja, da bo teren lahko kupil vstopnice za otroke, kjer jim jih ne bodo mogli kupiti starši. Predstave namreč ne bodo zastonj. Primerna in nizka vstopnina bo preprečila, da bi bili pri predstavah vedno isti otroci, ki so bolj urni kot drugi, saj imamo izkušnje iz preteklega leta, ko so zastonj razdeljene vstopnice obležale po predalih terenskih pisarn, vstop v unionsko dvorano pa je bil neorganiziran ter so nekateri otroci prišli na prireditev večkat, drugi pa sploh ne.

Vtisi z razstave domače in umetne obrti

V Ljubljani, na Cankarjevi ul. št. 6. je bila v sredo dopoldne odprta razstava naše domače in umetne obrti. Organiziralo jo je podjetje »Dom«, ki praznuje te dni petletnico svojega delovanja. Razstava je že v prvih dveh dneh pritegnila mnogo obiskovalcev. Zaradi svoje zanimivosti, pestrosti in domačnosti razstava zares zasluži, da si jo ogleda čim več ljudi.

Najprej vzbudi pozornost vsakega obiskovalca kmečka soba. Pohištvo zanjo je izdelal Dobravc, državni obrtni mojster v Mostah (Ljubljana), kovinsko ornamentiko tovarna »Plamen« v Kropi (mojster Bertoncelj), peč in drobno keramiko pa Mestno pečarstvo v Ljubljani in podjetje »Keramika« v Kamniku. Vsi ti izdelki tvorijo stilno in dekorativno celoto, ki pri slehernem obiskovalcu pusti prijeten vtis. Zlasti je dovršeno izdelan kmečki »kot«. Umetno izdelano okno in druga kovinska ornamentika nam priča, da naše umetno kovaštvo še ni zamrlo ampak se pod rokami kroparskih mojstrov razvija in izpopolnjuje. Skratka: tu vidimo kmečko sobo, kakršne na drugih razstavah še ni bilo.

Če gremo naprej po razstavi, se prepričamo, da podjetje »Dom« ne zasluži priznanja samo zaradi svojega prizadevanja, ohraniti in razvijati ljudsko tvornost, ki je v stoletjih dobila pečat prave ljudske umetnosti, ampak tudi zaradi tega, ker je z organizacijo izvoza izdelkov domače in umetne obrti dalo v petih letih našemu gospodarstvu težke milijone deviz. Tu vidimo pristno prekmursko in ptujsko pletarstvo, prekmursko lončarstvo, izdelke »Ribničana Urbana«, krasne čipkaste prte iz Idrije in Poljanske doline itd., ki jih vse že poznajo v daljnih deželah. Podjetje »Dom« jih izvaža v STO, Italijo, ZDA, na Švedsko, v Avstrijo, Anglijo, Holandsko, Belgijo, Švico, Kanado, Egipt in Zahodno Nemčijo. Tu vidimo torej predmete, ki jih pridna roka pod nizkimi kmečkimi krovi izdeluje v zimskih nočeh po vsej Sloveniji, od njih pa jih odkupuje podjetje »Dom« in jih velik del pošilja v tujino, kjer povsod vzbujajo mnogo zanimanja.

Na razstavi se seznanimo tudi z izdelki cerjuških piparjev — Viktorja Lotriča in Janeza Beznika. Umetnost izdelovanja pip sta imenovana podedovala od davnih rodov, pri katerih je bila ta obrt precej razširjena. Zdaj sta jo ohranila in jo gojita samo še Beznik in Lotrič. Upamo pa, da ne bosta pustila, da ta obrt zamre.

Razstava je pripravljena po načrtih inž. arh. Marte Ivanšek in Roberta Freyerja — Odprta bo do vključno 7. decembra vsak dan od 9. do 20. ure.

Slavnostno zasedanje mestnega in rajonskih ljudskih odborov v Ljubljani

Ljubljana, 1. decembra. — Mestni ljudski odbor in rajonski ljudski odbori glavnega mesta Ljubljane so proslavili 29. november s slavnostnim zasedanjem, ki je bilo dan pred praznikom v veliki filharmonični dvorani. Zasedanju je prisostvoval tudi predsednik vlade LRS tov. **Miha Marinko**. Slavnostni govornik, preds. Izvršnega odbora MLO tov. **Jaka Avšič**, je govoril o pomenu II. zasedanja AVNOJ za zgraditev naše države, o tedanjem patriotizmu borcev in vodstva, o narodnoosvobodilnih borbah, na pomenu naše revolucije za osvobodilna gibanja ostalih narodov, o naši volji, da v miru z neutrudnim delom nadalje gradimo svojo socialistično domovino.

Poudaril je, da s proslavljanjem 29. novembra ne proslavljamo samo praznika ustanovitve naše države, ampak tudi naš družbeno državni razvoj, ki ga po vsem svetu proučujejo kot moderno socialistično državno ureditev. Za Jugoslavijo in njeno politiko se danes zanimajo po vsem svetu in nas zato obiskuje vedno več tujih delegacij in posameznikov, med katerimi so ugledni politični predstavniki, znanstveniki in drugi.

Trezno in razumno znamo presojati dogodke, zaupamo v svoje preizkušeno državno vodstvo. Zato bomo prav gotovo do kraja uresničili namene, ki smo si jih postavili med našo narodnoosvobodilno borbo v korist delovnih ljudi.

Za praznik je bila Tyrševa cesta zopet izročena prometu

Dne 28. novembra je bilo v Ljubljani konec mučnega prestopanja tramvajskih potnikov med glavno pošto in Ajdovščino. Tega dne so bila namreč dokončana zadnja instalacijska dela na tramvajski progi in je bil promet na tem odseku zopet vzpostavljen. Tudi ostali promet že teče normalno po novi, asfaltirani cesti. Na kraju, kjer so poprej stale hiše, sicer še stoji nekaj ruševin, in tudi tam, kjer je že vse podrto, svet še ni zravnan, vendar je kljub temu že danes razvidna velika pridobitev, ki je nastala z ureditvijo tega dela mesta. Da bi le še nekaj časa trajalo lepo vreme in da bi prostovoljci izpolnili svoje obljube — pa bodo kmalu odstranjeni ostanki starih hiš. Ko bodo na tem delu ceste zgrajene nove, moderne stavbe in bo asfaltiran tudi ostali del ceste, bo Tyrševa cesta nedvomno ena najlepših ljubljanskih cest.

Pozdravi naših predstavništev v tujini maršalu Titu in zvezni vladi

Beograd, 29. novembra.

Maršal Tito in zvezna vlada prejemata pozdravne brzojavke od naših predstavništev v tujini ob jugoslovanskem narodnem prazniku. Uslužbenci našega veleposlaništva v Sofiji so poslali maršalu Titu tole brzojavko:

»Dragi naš tovariš Tito! Ko slavimo osemletnico naše socialistične države, posvečamo svoje misli in čustva hvaležnosti Vam, svojemu ljubljenemu maršalu. Ob tej priložnosti Vam prisrčno čestitamo na Dan naše ponosne republike in Vam pošiljamo naše plameneče pozdrave.

Čeprav smo izven meja svoje socialistične domovine, čeprav smo izpostavljeni pritisku tistih, ki sta jim neodvisnost in svoboden socialistični razvoj naše države trn v peti, je ostala naša vera v globoko pravičnost stvari, za katero se borimo, in v varnost poti, po kateri nas vodite Vi, tovariš Tito, in naša Partija, neskončno velika. Pod vodstvom Vaše varne roke nam tudi v prihodnje ne bo žal sil za zmago teh naših najvišjih idealov v boju za ohranitev dostojanstva in krepitev ugleda naše socialistične domovine.«

Uslužbenci našega poslaništva v Helsinkih izražajo v brzojavki predsedstvu vlade FLRJ vsestransko zaupanje v uspeh naše pravične stvari v boju za neodvisnost proti agresivnemu pritisku vlade Sovjetske zveze in njenih satelitov.

Ali ste že naročili Ljubljanski dnevnik

Naročnike

PROSIMO, NAJ NAKAŽEJO NAROČNINO ZA NAŠ LIST TAKOJ PRVE DNI V MESECU. ZLASTI ČE GA ŽELIJO PREJEMATI NEPRETRGOMA.

Bralce

NAŠEGA DNEVNIKA, KI GA ŽELIJO NAROČITI, PA OPOZARJAMO, DA ZADOSTUJE, ČE NAKAŽEJO NAROČNINO NA NAŠ TEKOČI RAČUN PRI NARODNI BANKI ŠTEV. 601-90321-6 IN NA GORNJEM ROBU SREDNJEGA DELA POLOŽNICE NAPIŠEJO BESEDICO »NOV«.

UPRAVA »LJUBLJANSKEGA DNEVNIKA«

Bodoče Celje - industrijsko ali turistično mesto?

Pomembna vprašanja o razvoju mesta v zvezi z urbanističnim načrtom

Ko gre za urbanistični načrt, marsikdo navadno misli, da so vsa nakazana vprašanja predvsem na papirju in da niso vsaj nekatera že zdaj pereča. V tem primeru, ko gre za nadaljnji razvoj Celja, pa se je znova potrdilo,

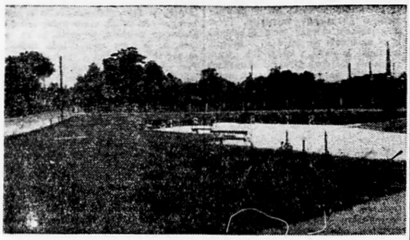

Bivše staro mestno pokopališče ob križišču Mariborske in Aškerčeve ulice so preuredili v park. Tu bodo postavili tudi spomenik Primožu Trubarju, ki je služboval nekaj časa v bližnji cerkvi sv. Maksimilijana

da vsi naši pomembnejši kraji nujno potrebujejo urbanistični načrt, ki sloni na koreniti razčlenitvi vseh razvojnih silnic, predvsem gospodarskih in prometnih pogojev, demografskih razmer, strukture prebivalstva, virov delovnih moči, poklicne razvrstitve itd. Vsako odlaganje tako pomembnih načrtov, ki morejo pravilno usmeriti razvoj mesta, je samo škodljivo. Če bi v Celju ne bilo treba odločati o ničemer drugem kakor o bodočem stanovanjskem področju, bi morali dobiti urbanistični načrt — pač zaradi sedanje stanovanjske stiske. Zavod za urbanizem in komunalno tehniko je zdaj predložil v razpravo osnutek (idejni projekt) urbanističnega načrta. Očitno je, da se urbanistični načrt živo dotika usode bodočega Celja.

Analitska skupina zavoda je predložila z osnutkom vred izčrpen program, študijo (sestavil jo je K. Meržek ob sodelovanju vse analitske skupine in inženirjev: V. Stermeckega, M. Sorlija in R. Mačusa), ki obravnava Celje glede na naravne, zgodovinske, demografske, gospodarske in prometne pogoje ter v zvezi s tem upošteva nadaljnji razvoj.

Poudarek je na ugotovitvi, da je ključ za uresničitev katerega koli celjskega urbanističnega načrta regulacija Savinje. Predvsem zaradi ozkega kolena Savinje se ponavljajo že od njega dni poplave. Neposredno ali posredno zato so nastala močvirna področja, ki obsegajo 8 km². Poplave povzročajo na leto povprečno 35 milijonov din škode, razen tega pa zaradi neregulirane Savinje ni mogoče primerno kanalizirati Celja (talnica je previsoka, po regulaciji pa bi se znižala).

Območje, ki teži k Celju, je širše kakor okoliški okraj in obsega skoraj 2500 km² (petinpetdesetkrat večje kakor mestno upravno področje). V širšem gravitacijskem okolišu je 130.000 prebivalcev, na mestnem (45 km²) pa 22.450. Za Celje je značilno, da 45.4% zaposlenih prebivalcev dela v industriji, ki preživlja 65% prebivalstva. Celje je torej izrazito industrijsko mesto. Pri tem je treba upoštevati, da se 2500 ljudi vozi vsak delavnik na delo; pomanjkanje stanovanj v Celju presega republiško povprečje za 19%. Za Celje govorijo, da je že prenasičeno z industrijo ter da ne smemo pričakovati nadaljnjega industrijskega razvoja. S tem se Celjani ne morejo zlahka sprijazniti, zlasti še, ker jim mora vsakdo priznati delavnost in podjetnost v dobrem pomenu besede. Zd obratujejo v Celju razen drugih manjših podjetij: tovarna emajlirane posode, tkalnica blačevine, opekarna, kemična tovarna, cinkarna, pa tovarne — perila, pohištva, tekstilna, »Aero« (pisarniške potrebščine kemične stroke) in lesno industrijsko podjetje, »Avtoobnova« itd. Razen tega je v Celju zelo razvita obrt, ki zaposluje nad 1600 ljudi. Komualna dejavnost pa zaposluje v šestih podjetjih razmeroma najmanj prebivalcev.

Čeprav se mesto ne bo več krepilo zaradi razvijajoče se industrije, se bo vendar širilo, saj bo treba zagotoviti vsaj 21 ha stanovanjske površine za razvoj do leta 1960. Na tej površini bo treba zgraditi na leto po 439 stanovanj — v vseh letih največ enosobnih (1223) in dvosobnih (1370). Zdaj je v mestu 2395 stanovanjskih hiš s 5900 stanovanji. Na prebivalca pride povprečno 14 m² zazidane površine, 13.7% koristne stanovanjske in 9.1 sobne. V Celju je sobna površina za 0.4 m² pod republiškim povprečjem.

Za novi urbanistični načrt je najznačilnejše: ureditev cestnega prometa z dvema križajočima se glavnima na pol tranzitnima, transverzalnima cestama, ki hkrati razmejujeta mestne površine po njihovem namenu; ureditev železniškega vozlišča, tako da bodo tovorni in ranžirni kolodvor, industrijske tire in kurilnico prestavili na levi breg Voglajne, postaja za potniški promet pa bo ostala na starem kraju; savinjske proge v bližnji prihodnosti še ne bodo preložili, tako da bi obkrožala mesto v velikem ovinku na severu; za industrijo je določeno področje na vzhodu ob Hudinji in Voglajni, kar ustreza vsestransko, težava je le, da imata rečici med sušo za industrijske namene razmeroma malo vode; staro središče bo ostalo popolnoma ohranjeno, severozahodno od njega (ob Ljubljanski cesti) pa se bo razvijala nova četrt z upravnimi in drugimi javnimi zgradbami. Glavni pravokotno križajoči se cesti sever—jug in zahod—vzhod (Ljubljana—Maribor, Maribor—Zidani most ali Savinjska dolina—Rogaška Slatina in Zidani most—Maribor) ne ležita v starih trasah. Cesta v smeri zahod—vzhod deli mesto tako, da bo na severni strani novo, največje stanovanjsko naselje, na jugu pa staro in novo središče. Cesta v smeri sever—jug pa še razen Hudinje in Voglajne loči vzhodni industrijski del od zahodnega — upravnega in stanovanjskega. Novo stanovanjsko področje bo prepreženo v karejih približno 400×600 m z zbiralnimi cestami. Križanja z glavnima, transverzalnima cestama bodo redka, najgosteje na kakšnih 400 m. Namen glavnih križajočih se cest je predvsem, da zbirata in osredotočujeta promet iz širših gravitacijskih področij v Celju kot pomembnem križišču. Čista tranzitna cesta Ljubljana—Maribor pa se bo v prihodnosti popolnoma izognila Celja na zahodni strani.

Osnutek določa zelene, 20 m široke ceste ob glavnih cestah, pogozditev in zaščito Golovca, ohranitev in ureditev vseh dosedanjih zelenih površin, zaščito kulturnih spomenikov, ureditev športnih prostorov in kopališča, zaščito in ureditev Gradu itd. V razpravi se je še posebej izkazalo, da ima Celje izreden pomen za razvoj turizma, tudi tako imenovanega počitniškega; mesto je v središču zdraviliških krajev in izhodišče za privlačna turistična področja. To pa narekuje, da bo dobilo hotel in druge primerne gostinske obrate. za počitniški turizem pa bi naj pridržali nekatere lepe obrobne kraje. Tako se Celju vsekakor obeta razvoj: če se res ne bo več razvijalo kot industrijsko mesto, pa ima pogoje, da postane močno središče turističnega prometa. Vendar bi bilo težko prerokovati, da se bo industrijski razvoj ustavil — spričo velike tradicije predelovalne industrije, izredne lege, zlasti zaradi bližine Velenja, ki bo v prihodnosti dajalo plin (velikega pomena za razvoj predelovalne industrije!) in ker Strnišče ni daleč ter bo nedvomno močno vplivalo na nadaljnji industrijski razvoj tudi na celjskem področju. Ne smemo pozabiti, da Celje skoraj neposredno meji na zapuščeno Kozjansko, ki ima prebitek delovnih moči in je brez industrije. Večina presežnih delovnih moči na Kozjanskem teži proti Celju. Vsekakor bi bilo napačno pospeševati nadaljnji industrijski razvoj v Celju v nasprotju z naravnimi pogoji. Prav tako pa se bo težko upirati naravnim — prometnim, gospodarskim — pogojem in razvoju proizvajalnih sil na področju, ki je za to najugodnejše.

Sn

Opozorilo Sveta za blagovni promet v zvezi z izdajanjem industrijskih bonov

Beograd, 28. nov. Zaradi napačnega tolmačenja predpisov o izdajanju industrijskih bonov, kar je imelo za posledico, da so v nekaterih krajih izdajali industrijske bone tudi za tiste otroke, ki po veljavnih predpisih nimajo pravice do bonov, opozarja Svet za blagovni promet vlade FLRJ vse organe, ki izdajajo industrijske bone, na naslednje:

1. Za otroke, glede katerih se po uredbi o otroških dokladah prejema otroška doklada, se izdaja razen denarnega dela doklade v znesku 1300 din še 425 industrijskih bonov. Razen tega zneska bonov se za take otroke ne izdajajo nobeni drugi boni.

2. Industrijski boni se izdajajo še otrokom, za katere se ne prejema otroška doklada, ki pa dobe denarno odškodnino namesto bonov za prehrano, in sicer:

Otrokom, žrtvam fašističnega nasilja iz 7. člena uredbe o denarni odškodnini, in otrokom, katerih hranilci služijo rok v JA, za katere hranilci niso prejemali otroških doklad do vstopa v JA (točka 1 a odredbe o denarni odškodnini osebam, katerih hranilci služijo vojaški rok v JA, uradni list FLRJ št. 49-51). Tem otrokom pripada naslednji znesek industrijskih bonov:

a) otrokom do sedmega leta starosti (kategorija D-1 in D-2 v prehrani) 265 industrijskih bonov, otrokom od 7 do 14 let starosti (kategorija D-3 v prehrani) 293 bonov (mesečni znesek).

Razen otrokom, navedenim pod 1 in 2, se ne izdajajo več nikakršni industrijski boni katerikoli kategoriji otrok.

Ljubljanski železničarji so proslavili Dan republike s prireditvami, proglasitvijo udarnikov in prostovoljnim delom

V počastitev Dneva republike so ljubljanski železničarji priredili proslave s kulturno umetniškim sporedom po vseh svojih sindikalnih podružnicah. Razen tega je bila v okviru njihovega krajevnega odbora sindikata tudi centralna prireditev, na kateri je govoril sekretar Železniškega komiteja KPS tov. **Vilko Vrhunc**, medtem ko je kulturno umetniški spored izvajalo društvo »Tine Rožanc«. To društva je nastopilo tudi na prireditvah nekaterih podružnic. Ponekod so sodelovali naši operni pevci, med njimi Rudolf Francl, večinoma pa je v kolektivih kulturno umetniško delo že tako razgibano, da so lahko sami izvajali spored. Tako sta n. pr. v kurilnici Ljubljana nastopila pevski in dramatski krožek, v signalni delavnici orkester itd.

Razen navedenih proslav so bile v počastitev 29. novembra tudi slavnostne seje delavskih svetov. Tem sejam so prisostvovali številni ostali člani delovnih kolektivov. Ob tej priložnosti so pregledali dosedanje delo ter sprejeli sklepe za čimprejšnjo izpolnitev letnega plana.

Nekatere sindikalne podružnice so 29. november počastile tudi s prostovoljnim delom. Tako je n. pr. kolektiv Elektrodelavnice Ljubljana na Dan republike odšel na Petrovo brdo nad Podbrdom, kjer je tamkajšnjim vaščanom napeljeval elektriko in popravljal razno gospodarsko orodje. Kolektiva kurilnice Ljubljana in lokomotivske delavnice Šiška sta izpolnila svojo obljubo za 29. november — dogradila sta vsak svoj lastni sindikalni dom, s čimer sta si zelo olajšala nadaljnjo kulturno-prosvetno dejavnost in ostalo vzgojno delo v okviru sindikalne podružnice.

Kjer je naš tlačan terjal pravico

Sredi rodovitne ravnine ob levem bregu Save, 2, 3 km oddaljene od kolodvora leže Brežice, v davnih časih znamenito, zdaj pa mnogo manj znano mesto z okrog 1800 prebivalci. Najbolj zanimivo bi bilo pisati o njegovi zgodovini ali drugače rečeno: prepisovati iz kakega priročnika, kar je včasih tudi koristno in potrebno. No, tokrat bomo začeli s sedanjostjo in končali s preteklostjo, o prihodnosti pa ne bomo govorili, o njej bodo razpravljali na Mestnem ljudskem odboru Brežice oziroma na OLO Krško, ki — kakor smo zvedeli iz uradnih virov — nekako po strani gled na »idilično« mestece.

V njem živijo delavci in uradniki, 3,5% kmetov, 6,5% obrtnikov in kar 11% upokojencev z vseh vetrov, ki so si menda med drugo svetovno vojno izbrali milo, subalpinsko podnebje in biz ko kapljico ali bolje: v Brežicah so našli »drugo domovino«. V dneh priseljevanja seveda niso mogli vedeti, da bo po vojni tako huda stanovanjska stiska in se bo nagnetlo v mestu tri četrtine novih prebivalcev. K temu pregledu naj dodamo še to zanimivost, da v Brežicah trenutno nimajo dušnih pastirjev; najprej so odslovili mladinskega »organizatorja« gospoda kaplana, ki je odšel vedrit pod Gorjance, za njim pa je odšel še gospod župnik, toda v drugo smer.

V Brežice smo se pripeljali po cesti, in sicer po cesti najslabše kakovosti. Ustavili smo se pri starodavnem brežiškem gradu, najstarejšem poslopju v mestu. Preprost možak — domačin nam je razkazal muzej in prostrano, z baročnimi freskami bogato okrašeno viteško dvorano, v kateri je prostora za tisoč ljudi. Grad je bil nad 250 let last grofov Attemsov, v njem je junak Franjo Krsto Frankopan prevajal Molièrovega »Georgea Dandina«, nemški pesnik Anastasius Grün pa je v grajskem parku zlagal pesmi. Navdahnjenje je menda dobival od kontese Attemsove, kakor nam je pripovedoval zgovorni vodnik.

Po ogledu muzeja smo se zapeljali čez železobetonski most, vreden kritike. Vzpenja se nad Savo. Vrbino in Krko in je dolg 524 metrov. Glede dolžine ima v Sloveniji malo tekmecev, glede zanemarjenosti pa je brez konkurence. Dva pijana šoferja v kamionih se ne smeta srečati na njem, ker bi to pomenilo neogibno nesrečo. Most je namreč sila ozek in mu na nekaterih mestih manjka ograja. Poslednjič so ga prepleskali 1937. leta, zdaj pa prezrti petdesetnik (zgrajen je bil leta 1902), kljubuje dežju in soncu v tej stari »uniformi«, kakor bi hotel vzdihniti: bog je visoko, car je daleč.

Brežice premorejo tudi vodovod, ki vsak trenutek lahko odpove. Stroji poganjajo vodo le v pritličja, za stanovalce v prvih nadstropjih pa jim ni mar. Prav tako se ta vodovod malo zmeni za bolnišnico, ki si mora spričo njegove muhavosti pomagati z vodo iz loncev in kadi, kar je ne le za Brežice, marveč za vso Slovenijo kaj žalostno — zanimiva posebnost.

Naj zapišemo iz brežiške sedanjosti še to, da imajo Brežičani lepo kavarno, osemrazredno gimnazijo, dokaj delavni SKUD »Stanko Cernelč«, da gradijo fizkulturni stadion in imajo vsako soboto svinjski sejem.

No, v še precej neraziskano zgodovino Brežic se tudi ne bomo vračali. Ustavili se bomo le v 16. stoletju. Leta 1515 se je zbralo pri Brežicah okrog 80.000 zatiranih kmetov iz Kranjske, Slovenske Štajerske, Koroške in Hrvatskega Zagorja. Ker njihova pritožba pred cesarjem Maksimiljanom I. ni zalegla, so se zagnali na utrjene Brežice, razrušili grajski zid, zažgali most in se polastili gradu. Poveljnik Marko Klis in branitelji so izdihnili pod uporniškimi kiji.

Septembra meseca naslednjega leta je udarila po kmetih dobro oborožena vojska štajerskega deželnega glavarja in jih premagala, hkrati pa se je tiran Žiga Dietrichstein krvavo maščeval: petnajstim kmečkim poveljnikom so na kolesu strli kosti, 136 kmetov pa obglavili.

Leta 1573 se je spet bližala Brežicam ogromna množica hrvatskih in slovenskih kmetov. Za znak so nosili petelinovo pero in bršljan ali zimzelen za klobukom. Vodil jih je Ilija Gregorić, izurjen bojevnik iz turških bojev. Boj se je vnel pri Krškem in se širil proti Novemu mestu. Na pomanjkljivo oborožene kmete so udarili Uskoki in jih pri Krškem strašno potolkli. Po tem nesrečnem boju je Gregorić zavzel Brežice, čez deset dni pa se je spet umaknil proti Sotli. Pri Sv. Petru pod Sv. Gorami ga je potem premagala združena vojska tlačiteljev. Legendarnega junaka so ujeli in na Dunaju obglavili.

Pogled na bolnišnico v Brežicah

Kmečki punti so potem prešli v zgodovino, svetal spomin na boj za staro pravdo pa bo zmirom živel v slovenskem rodu. S pesmijo kmetskih puntarjev na ustih in z ljubeznijo do domovine v srcu so šli v boj naši prvi partizani. Prvikrat so zapeli to pesem prav na bojnih poljanah okrog Brežic skoraj pred štiri sto leti ponovno pa je zaorila v našem narodnoosvobodilnem boju.

-ar.

V Ptuju so odkrili spominsko ploščo padlemu borcu

Predvčerajšnjim zjutraj so se številni Ptujčani zbrali v Trubarjevi ulici pred hišo, v kateri je živel prvoborec Franc Kramberger, ki se je boril v Lackovem odredu. Padel je 9. avgusta 1942 v borbi blizu Ptuja. V njegovi hiši, na kateri je bila predvčerajšnjim odkrita spominska plošča, so bili že pred vojno mnogi ilegalni sestanki.

Spominske svečanosti ob odkritju spominske plošče se je udeležil med drugimi tudi član Politbiroja CK KPS dr. Jože Potrč.

29. november v Prlekiji

Nekaj dni pred 29. novembrom in na sam državni praznik se je vsa Prlekija kopala v prijetni sončni luči. Lepi dnevi so marljivim Prlekom kar prav prišli, da so lahko postorili vse delo, s katerim so se hoteli postaviti ob državnem prazniku.

Te dela pa ni bilo malo!

Videmčani ob Ščavnici so še v sredo pozno v noč imeli opravka z električno napeljavo. V četrtek dopoldne je po žicah že tudi »uradno« pritekla elektrika v 9 vasi, v več kot 200 hiš. Sedanji jurjevski možakarji so bili še mladeniči, ko se je že vzdignil ljudski glas, naj dobi Prlekija elektriko. Toda starojugoslovanska oblast jim ni bila naklonjena in vse želje so padle v vodo. Po vojni so Jurjevčani ustanovili elektrifikacijski odbor, ki je zbral podpise, potem pa zaradi raznih ovir polagoma zadremal. Decembra lani so spet izvolili nov odbor, ki je pošteno pljunil v roke. Jurjevčanom je pomagala oblast, na pomoč pa so jim priskočili še ljudje iz »Impola« v Slovenski Bistrici in iz »Hidromontaže« v Mariboru. Največje delo so seveda opravili vaščani sami. Poprijeli so skoraj vsi, od mladine do sedemdesetletnih starčkov. S kresom, ki so ga kurili v sredo zvečer nad vasjo, so pozdravljali obletnico rojstva države, v kateri so začeli preoblikovati življenje v svojem kraju. Ta večer so v mnogih hišah tudi zadnjič brlele leščerbe, ki so jih premagale žarnice. Imenitni dogodek so Jurjevčani proslavljali v četrtek že v novem zadružnem domu, ki so ga ta dan odprli. Poleg domačinov, ki so do zadnjega kotička napolnili dvorano, so prišli na slavnost tudi mnogi gostje od blizu in daleč. Med drugimi so pozdravili Jurjevčani v svoji sredi tudi ministra in člana Politbiroja CK KPS, dr. Jožeta Potrča, ki jim je čestital k lepemu prazniku.

29. novembra so slavili sadove svojega dela tudi drugi prleški kraji.

V Ljutomeru so že pred dnevi odprli dobro urejeno zobno ambulanto in otroški vrtec za 60 cicibančkov. Že pred mesecem dni je odšlo iz okraja na progo Doboj—Banja Luka 300 mladincev, obveznikov predvojaške vzgoje. Zdaj se prleška brigada, ki je pomagala zgraditi 7 km proge, vrača domov s priborjenim udarniškim naslovom. V četrtek so odprli v Ljutomeru tudi nov, sodoben dijaški dom, v katerem bo lahko stanovalo kakih 100 dijakov. Okrajna in mestna podjetja so zanj že prispevala štiri sto tisočakov, obljubila pa so še kakih 350 jurjev. S tem dejanjem so ljutomerški kolektivi le stopili izza svojega tovarniškega plota in dokazali, da pričenjajo razumevati mestne potrebe, ki so precejšnje. Naj omenimo med drugim le to, da je dijaški dom prvo in za sedaj še edino ljutomerško poslopje, v katerem je v vseh nadstropjih napeljan vodovod in ima urejena stranišča na izpiranje. Sicer premorejo vodovod le pritličja nekaterih hiš na glavnem trgu.

Lepo je, da so Ljutomerčani ponosni na svoje mesto, ki je že 150 let središče Prlekije. Prav v zadnjem času so znali tudi lepo utemeljiti, zakaj je potrebno, da ostane sedež bodočega okraja še v Ljutomeru, kar so, kot vse kaže, tudi dosegli. Prav zato, ker je njihovo mesto sedež okraja, pa bi morali nekoliko temeljiteje urediti razne komunalne zadeve. Mesto je namreč precej zanemarjeno. Za kanalizacijo nimajo denarja. Kocke, pripravljene za tlakovanje ulic, so menda že pred leti prepustili Ljubljančanom. Trgovski in obrtni lokali ne kažejo preveč spodobnega lica. Marsikaj je po nepotrebnem dražje kot v drugih mestih (Žemljice so na pr. v Ljubljani in Mariboru po 4 din kos, v Ljutomeru pa po 6 din, medtem ko stane liter vina v mestnem gostinskem podjetju celo 140 din). Človek, ki ga pot po opravkih zanese v to okrajno mesto, zlepa ne najde prenočišča ter se lahko tolaži le s tem, da bo kmalu drugače, ker zidajo v mestu novo hotelsko poslopje. Mestni očetje so tudi premalo mislili na stanovanja za mestne prebivalce. Ljudski odbor je dal sezidati v zadnjih letih le 2 stanovanjski hiši (ena je komaj pod streho), medtem ko zidajo privatniki kakih 10 hiš.

Naj Ljutomerčani ne zamerijo nekaterim zabavljivim, toda odkritim besedam. Morda bi bile celo ostrejše, če ne bi vse kazalo, da so v zadnjem času vendarle nekoliko bolj poprijeli za delo.

Pohvaliti pa je treba živahno kulturnoprosvetno dejavnost v okraju, ki je bila v dnevih pred državnim praznikom še posebno živahna. Med drugim bodi najprej omenjeno, da je letos že 88% otrok, ki so končali osnovno šolo, vstopilo v gimnazijo. To kaže, da je med kmečkim prebivalstvom čedalje večja želja po izobrazbi. Lansko zimo so imeli na Cvenu, v Svetinjah in v Podgradju tudi kmetijsko nadaljevalno šolo. Letos so že pred 29. novembrom odprli 6 takih šol, prav toliko pa jih bodo še v prihodnjih dneh. Čakali so namreč na fante, ki so odšli na mladinsko progo in so se zdaj vrnili. Lani so bili najboljši Cvenčani. Podoba je, da tudi letos nočejo biti na repu. V II. razred kmetijske šole v njihovem kraju se je vpisalo 38 tečajnikov. Ondan, pred državnim praznikom so kljub sončnemu vremenu, ki jih je vabilo, naj pomagajo storiti še to in ono delo na polju, prišli v šolo vsi razen dveh, ki sta prinesla pismeno opravičilo.

29. november so lepo proslavili tudi zadružniki iz Stročje vasi in Razkrižja, ki so odprli nove, prostorne zadružne hleve in tako precej okrepili svoji zadrugi.

Seveda so bile take in podobne proslave širom po okraju. Na mnogih krajih so v sredo zvečer kurili kresove, spet drugje so priredili partizanske pohode, v vsakem večjem kraju pa so bile tudi svečane akademije. Tako so proslavljali Prleki obletnico rojstva države, v kateri je tudi prej zapostavljena Prlekija stopila na pot vsesplošnega napredka.

Pogled na Ljutomer

Po domovini

Klub za mednarodno sodelovanje na zagrebški univerzi. Na pobudo študentov je bil v torek na zagrebški univerzi ustanovni občni zbor kluba za mednarodno sodelovanje. Njegova glavna naloga bo zbrati čimveč študentov in seznaniti jih s političnim, gospodarskim in kulturnim življenjem drugih narodov, zlasti pa z razmerami na tujih univerzah.

Dobra letina riža v Vojvodini. Letošnji pridelek riža v Vojvodini je bil zelo dober. Znašal je namreč 52 metrskih stotov na hektar. Večjega hektarskega donosa ne dosežejo niti v Italiji, kjer pridelujejo riž že zdavnaj. Na nekaterih parcelah v Novem Kneževu je znašal hektarski donos nad 70 stotov, kar pomeni rekorden pridelek v naših in drugih evropskih deželah. Bil pa bi še večji, da ni bilo letošnje poletje na splošno hladno in deževno. Na področju Novega Kneževa so pridelali nad 50 vagonov riža.

V Šibeniku so razdelili 780 spomenic. Mestni odbor ZB v Šibeniku je razdelil doslej staršem in bližnjim sorodnikom padlih borcev 780 spomenic, v decembru pa jih bo razdelil še 300.

Socialistični sektor v Makarski regulira cene. V Makarski padajo cene kmetijskih pridelkov, mesa in rib tem bolj, čim večja je intervencija socialističnega sektorja na trgu. Zelje se je pocenilo od 20 na 10 din, govedina je bila po 140, ovčje meso po 160, zdaj pa je padlo na 130, mleko je po 40, jajca po 15, domači sir po 350, vino po 75 din itd. Zanimivo je, da so cene v splitskih gostiščih, kjer so pogoji za preskrbo ugodnejši, za polovico višje kakor v Makarski.

Novo gradivo. Inženir Manojlo Dujić, strokovnjak Generalne direkcije za gradbeništvo v Zagrebu, je izumil novo vrsto gradiva, porozni mavec, ki je po njegovem mnenju zelo prikladen za plošče vmesnih sten. Porozni mavec je dober izolator toplote in zvoka, hkrati pa je zelo poceni. Dujić je dobil to novo gradivo z mešanjem mavca z neko vrsto pene, ki je prikladna tudi za gašenje požara.

Sneg na Zagrebški gori. Tudi v Zagrebu je postalo nenadoma precej hladno. Mnogi Zagrebčani niso vedeli, da je dobila Zagrebška gora snežno odejo. V nedeljo pa so izletniki videli, da je na Sljemenu in na severni strani proti Zagorju zapadlo nekaj centimetrov snega.

Velik dobiček kmetijskih zadrug. — Kmetijske zadruge petrinjskega okraja na Hrvatskem so imele letos 2.000.000 din čistega dobička. To je prvi primer, da so poslovale brez zgube. Zadrug je enajst. Na občnem zboru so sklenile razširiti ekonomije, zgraditi več opekarn, lotiti se prašičereje in sploh povečati promet.

Pred dograditvijo mladinske proge Doboj - Banja Luka. Dela na mladinski progi Doboj - Banja Luka se bližajo koncu. Do 29. decembra, ko naj bi po obveznosti graditeljev vozil po njej prvi vlak, bo dograjeno vse, razen predorov Lješkove Vode in Tromedja. Prvi bo dolg 1506, drugi pa 1211 m. Dela na tretji mladinski progi so se začela v marcu. Od takrat je delalo 868 brigad s 86.500 mladinci. Za nadaljevanje del na progi čez določeni rok se je priglasilo okrog 100 brigad s 6.500 mladinci in mladinkami, prijavljajo pa se še novi.

Nova tovarna šamota. V začetku leta 1947 so začeli graditi v Bukoviku pri Arandjelovcu največjo tovarno šamota v naši državi. Tovarna je že dograjena in v kratkem bo začela obratovati. Njen pomen za našo industrijo bo zelo velik, saj nam ne bo treba več uvažati dragega šamota.

Naš zračni promet. V torek je imel kolektiv JAP slavnostno konferenco spričo uspehov, ki jih je dosegel v počastitev Dneva republike. Do 29. novembra je to podjetje v celoti izpolnilo plan prevoza potnikov, plan prevoza blaga pa je preseglo za 8%. Tudi gospodarska aviacija (škropljenje vinogradov, gozdov, travnikov itd.) je presegla letni plan za 11%.

Osijek bo dobil moderno tržnico. Na Gajevem trgu v Osijeku grade moderno tržnico, ki je bila mestu že zdavnaj potrebna. Osijek ima 60.000 prebivalcev, njegov trg pa je bolj podoben zanemarjenemu sejmišču, kakor trgu večjega mesta. Nova tržnica bo hkrati namenjena velikim javnim prireditvam. Dograjena bo v tretjem četrtletju prihodnjega leta, prvi del pa bodo uporabljali že spomladi. Merila bo 12.000 kv. metrov in zavzemala bo tri petine Gajevega trga.

Novo gledališče v Beogadu. Konec decembra bo dobil Beograd še eno gledališče, tako imenovano »Amatersko sceno«. Upravniki beograjskih amaterskih gledaliških skupin in bivšega Zemunskega amaterskega gledališča so se sporazumeli o ustanovitvi stalnega gledališča v prostorih bivšega gledališča »Branko Cvetković«. Novo gledališče bo vodila uprava, sestavljena iz upravnikov amaterskih gledališč ter predstavnikov Zveze kulturnoumetniških društev Srbije in Beograda, sindikatov in Ljudske fronte. Novo gledališče je že napovedalo dvanajst del, v glavnem domačih avtorjev. Med njimi je tudi »Operacija« Mire Pucove Predstave bodo za začetek štirikrat v tednu, pozneje, če bo dovolj zanimanja, pa vsak dan.

KULTURNI DNEVNIK

Ivan Mažuranić: SMRT SMAIL-AGE ČENGIJIĆA

Te dni je prišlo na slovenski knjižni trg delo, ki so ga ljubitelji vezane besede pričakovali že daljši čas: *Mažuranićeva* pesnitev »*Smrt Smail-age Čengijića*«. Razne ovire, večidel tehničnega značaja, so slovenskemu prevodu tega znamenitega dela predolgo zapirale pot do slovenskega bralca, tako da je delo žal izšlo v času, ko se je cena knjigi morala povišati in zlasti tako lepe ilustrirane izdaje niso pristopne prav vsakemu ljubitelju knjige. Res, ta dolgi rok je bil v velik prid oblikovni plati knjige: prevod je izdan tako, da sodi med naše najlepše knjižne izdaje in — kolikor vemo — je tudi najlepša izdaja Mažuranićeve pesnitve sploh. Zato bo delo nedvomno vendarle pritegnilo pozornost in prišlo v roke tistim, ki jim je namenjeno.

Mažuranićeva pesnitev o Smail-agi je vsaj po imenu splošno znana tudi Slovencem. Kdor se je v srednji šoli učil jugoslovanske književnosti, se bo spominjal, da je izšla v času, ki je bil sploh zelo ploden za jugoslovanske književnosti: natisnjena je bila prvič leta 1846, torej isto leto kot Prešernove poezije in leto dni pred Njegoševim Gorskim vencem. Naj je teh troje del še tako različnih, vsa so izraz slovstvenega razcveta, ki je spremljal narodnostno prebujanje jugoslovanskih narodov v času po Napoleonovih vojskah. Pri Hrvatih je bilo glavni nosilec tega preroda gibanje, ki ga poznamo v manjšem obsegu tudi Slovenci, saj je seglo k nam — ilirizem. Pri Hrvatih je imel ilirizem znatno večji uspeh kakor pri nas: ilirci so dali hrvaškemu narodu časnik in književni časopis, reformirali so pravopis in postavili hrvaški književni jezik na novo osnovo, štokavščino. Med slovstvenimi deli, ki so nastala v ozračju ilirizma, je nedvomno najdragocenejša Mažuranićeva pesnitev o smrti Smail-age. Ko bi ne bilo narodnostnega zanosa ilirske dobe, bi najbrž tudi ne bilo Mažuranićeve pesnitve, vsaj ne v taki obliki. Kakor so Prešernove poezije enkraten pojav, ki ga ne moremo razložiti samo s slovenskim prerodom in s splošnim prebujanjem narodov po Evropi, tako nam tudi hrvaški narodni prerod ne more pojasniti nastanka Mažuranićeve pesnitve; v obeh primerih pa je doba s svojo značilnostjo vtisnila delu zelo močan pečat in mu dala veliko prvin, ki bi jih sicer gotovo ne imelo.

Marij Pregelj: Ilustracija na ščitnem ovitku

Slovenski izdaji Smrti Smail-age je dodan sestavek »*O pesniku*« iz peresa *dr. Antona Barca*, vseučiliškega profesorja in najboljšega poznavalca Mažuranićevega dela med Hrvati, saj je avtor obsežne monografije o Mažuraniću. Naslov sestavka pa je preskromen, saj je na teh tridesetih straneh na kratko povedano vse, kar lahko olajša dojemanje pesnitve: orisan je splošno evropski in posebej avstroogrski položaj v prvi polovici 19. stoletja, položaj Hrvatov v tem času hudega madžarskega raznarodovalnega pritiska, nastanek ilirizma in njegovi politični in slovstveni uspehi, Mažuranićevo življenje in njegovo slovstveno delovanje, zgodovinski dogodek, ki je dal pesniku snov za pesnitev, in okoliščine njenega nastanka. Na koncu označuje pisec Mažuranićevo slovstveno delovanje, še posebej »Smrt Smaile-age«, glavne značilnosti in odlike pesnitve, ter odgovarja na glavne kritične pripombe, ki so bile izrečene na račun dela. Tako je pesnitev lepo postavljena v svoj čas in približana slovenskemu bralcu, ki morebiti ne pozna toliko hrvaških razmer tiste dobe.

Kakor se v literaturi velikokrat zgodi, pa je vse povedano še premalo, da bi bralcu razložilo, kako se je pisatelju posrečilo ustvariti tako delo. »Smrt Smail-age« je nedvomno eno najlepših del v hrvaškem slovstvu, zame tudi najlepša hrvaška pesnitev, čeprav Hrvati sami morebiti dajejo prednost Gundulićevemu »Osmanu«. In kdor bo v slovenski izdaji prebral zapiske o Mažuraniću kot človeku in kot pesniku, se bo pravzaprav čudil, od kot Mažuraniću tako delo. Kakor koli nam je lahko pri srcu njegov domoljubni zanos, njegovo svobodoljubje in njegovo politično delovanje — saj so mu Hrvati vzdeli ime »ban pučanin«, ljudski ban — ki je dalo Hrvatom dosti dobrih reform in novih ustanov, njegova slovstvena dela so začuda maloštevilna: nekaj pesmi, nekaj člankov, dva speva h Gundulićevemu »Osmanu«, ki sta pesnitvi manjkala, in »Smrt Smail-age«. Dr. Barac pravi v svoji spremni besedi, da je Mažuranić nehal pisati, ko se je lotil politike (1848). Ker je bil Mažuranić rojen leta 1814 in je izdal »Smail-ago« 1846, je torej svoje najboljše slovstveno delo ustvaril pri svojih tridesetih letih, v času, ko večina drugih pisateljev šele dozoreva ali komaj začenja ustvarjati. In vendar ima »Smrt Smail-age« vse značilnosti zrelega, dognanega dela. Majhen, nič posebno pomemben dogodek iz večnih bojev med jugoslovanskimi narodi in Turki je tu povzdignjen v simbol tega boja, pa tudi vsakega boja tlačenih proti tlačiteljem, trpečih proti gospodujočim. Zgodba je tako zgoščena in omejena na najpotrebnejše elemente, da je dobila pravo dramatično silo, osebe so označene na kratko, toda živo in učinkovito, in postavljene v napeta nasprotja, v pesnitvi se menjujejo lirični deli z epičnimi, kar ji daje raznoličnost in bogastvo, pa je vendar enotno ubrana in notranje zaokrožena. Pesniška mera »Smrti Smail-age« je osmerec in deseterec, ki se naslanja na narodne pesmi iz Mažuranićevega domačega kraja, Hrvaškega Primorja, pa je vendar tudi nekaj svojstvenega, povsem spojenega s snovjo pesnitve. Ob vsem tem pa je po delu razsute toliko pesniške lepote, z ene strani ljudskih rečenic in prispodob, hkrati pa tako število pesniških oblik, narodnih in umetnih figur, da človek tega bogastva pri prvem ali drugem branju sploh ne utegne opaziti, treba se je vrniti in brati stih za stihom, podobo, za podobo, prav z namenom, da poiščete pesniške lepote, pa boste odkrili čudovite reči, ki jih sprva sploh niste opazili. Zato je »Smrt Smail-age« pesnitev, h kateri se človek vrača spet in spet, ne da bi bil kdaj razočaran. Res pa je, da je pesnitev zahtevna celo za hrvaškega bralca, posebno v jezikovnem pogledu. Toliko bolj velja to za Slovenca, ki so mu jezikovne ovire še hujše. Tudi šola človeku navadno ne pokaže poti do lepot tega dela, razen če je imel srečo, kakor jo je imel pisec teh vrstic, da mu je pesnitev razlagal profesor, ki mu je znal pokazati, kakšne lepote se skrivajo v pesnitvi.

V slovenskem slovstvu poznam le eno delo, ki ga lahko na neki način primerjamo z Mažuranićevo pesnitvijo, čeprav je drugačnega značaja: mislim na Levstikovega »Martina Krpana«. Čeprav sta deli z različnih področij, imata skupne glavne značilnosti: obe sta nekako enkratni, svojima avtorjema sta se »posrečili«, da nihče ne ve, kako, obe sta zrastli iz narodnega duha in obe sta skopi, strnjeni v izrazu, pa ravno zato še bolj dovršeni. Predvsem zaradi zadnjih dveh značilnosti — zakoreninjenosti v narodnem mišljenju in izrazu ter strjenosti — pa imata deli še neko skupno potezo, namreč to, mislim vsaj, da sta pravzaprav neprevedljivi. Ne morem si zamisliti prevoda, ki bi lahko podal vse bogastvo tega ali onega izvirnika. O tem so me prepričali številni prevodi »Martina Krpana« v hrvaščino in srbščino, torej v zelo bližnja jezika, kjer je bilo še najmanj težav, pa tudi slovenski prevod »Smrti Smail-age« me ni prepričal o nasprotnem.

Prevajalec *dr. Alojz Gradnik* se je lotil svojega dela dobro pripravljen in z veliko vnemo. Potrudil se je, da je razvozlal vsa težko razumljiva mesta izvirnika, poskrbel je, da je ohranil mero izvirnika z značilnim premorom po drugi stopici, rime in pesniške figure izvirnika, ter pazil, da se ni vsebinsko nikoli preveč oddaljil. Ker je moral paziti na vse to, pa si je naložil prevelike omejitve in zato ni utegnil dovolj skrbeti za svoj pesniški jezik. Vsi vemo, da je treba v poeziji zelo natanko tehtati besede, ne samo glede na njihov pomen, temveč tudi glede na njihovo rabo, na prizvok, ki so ga dobile v vsakdanjem življenju, na zvočnost itd. Na to je prevajalec po mojem občutku premalo pazil: zadovoljil se je, če je našel vsebinsko ustrezajočo besedo, ne da bi se vpraševal še po njenih drugih kvalitetah. Res je v knjigi dosti zelo posrečeno prevedenih mest, kakršno je recimo tole na str. 57: »Misli aga vsakovrstne misli: [na dekline, sabljice ostrine], pogoniče in na sokoliče, [na zlatnike in na bojevnike] in na kole, Črnogorske gole, [kopje vitko in oščep in bitko.« Zraven njih pa jih ni malo, ki nekako ne zadovolje ušesa, redka med njimi kar zabole, čeprav se človeku zdi, da bi se dala popraviti brez velikega truda. Upoštevati moramo pač, da je to prvi prevod tega res zahtevnega dela v moderno slovenščino. Človek bi želel, da bi prevajalec čez nekaj let pripravil nov, izpopolnjen natis svojega prevoda za kako ljudsko izdajo, ki bo gotovo potrebna, saj ta s svojo nizko naklado ne bo mogla doseči širših krogov. Tedaj bi si želel tudi obširnejšega komentarja. »Pojasnila« v tej izdaji so namreč zelo skopa in se nanašajo skoraj izključno na vsebino. Za pesniško šolanega bralca utegne to zadostovati, za širši krog pa bi bil potreben tudi pesniški komentar. Morebiti bi tedaj vzporedno s prevodom natisnili še hrvaški izvirnik, kar je pri takih težko prevedljivih delih najbrž še najboljša rešitev.

Slovenskemu prevodu je narisal slikar *Marij Pregelj* dvanajst ilustracij (ena je na ščitnem ovitku). Kljub mnogo hvaljenim Pregljevim ilustracijam k Iliadi in Odiseji se mi zde njegove ilustracije k »Smrti Smail-age« najboljše, kar je ustvaril na tem področju. Te ilustracije so nekako zrastle iz duha pesnitve in se ji čudovito prilegajo. Nekatere med njimi (prva k »Agovanju«, prva k »Nočniku«) človeka tako prevzamejo, da bi si težko zamislil boljše na njihovem mestu. Za ostalo opremo knjige je skrbela *arh. Jakica Accetto*. Imela je srečno roko, zakaj tudi njena okusna, nevsiljiva oprema se nadvse lepo ujema z delom in s Pregljevimi ilustracijami.

Založnica Državna založba Slovenije, ki ji gre vse priznanje, da je oskrbela temu pomembnemu delu kar najlepšo opremo in primeren zelo dober papir, je imela zvestega pomočnika v tiskarni Ljudske pravice, ki je z brezhibnim tiskom pripomogla, da je »Smrt Smail-age« ena naših najlepših povojnih izdaj.

Janez Gradišnik

Indijska revija o slovenskih kiparjih

Te dni je prispela v Ljubljano št. 3 (april-junij 1951) V. letnika umetnostnega dvomesečnika »Art News« (Umetnostne novice), ki izhaja v angleškem jeziku v New Delhiju v Indiji. Številka ima 14 strani in objavlja poročila o umetniških galerijah in razstavah v Indiji (Baroda, Bombay, Delhi, Hyderabad, Ootacamund itd.), razne pripombe k umetnosti in pa novice o likovni umetnosti z vsega sveta. Med ilustracijami so objavljene slike skupin indijskih umetnikov, dve sliki plastike indijskih božanstev, ki je delo urednika revije in kiparja Krishna Chaitanya, in pa ena grafika, delo M. A. R. Chughtai. Pod naslovom »Our Neighboaurs — A Relief from Yugoslavia« (Naši sosedje — relief iz Jugoslavije) je objavljeno stolpec dolgo poročilo o jugoslovanski upodabljajoči umetnosti in o politično-zgodovinskih dogodkih, ki so vplivali na njen razvoj. V poročilu naglaša pisec — verjetno urednik sam — da moramo spoznavati umetnost vseh narodov, saj smo vsi sosedje na tem planetu. Poleg tega je v listu objavljena celostranska reprodukcija v bakrotisku basreliefa »Delo in mladost« (Work and Youth), ki sta ga napravila slovenska akademska kiparja Zdenko Kalin in Karel Putrih. Dvomesečnik »Art News« izdaja vseindijska družba za lepo umetnost v New Delhiju. -on-

Knjižne novosti na Zahodu

Znana pisateljica Pearl S. Buckova, ki jo poznamo pri nas po romanu »Dobra zemlja« in po filmu »Zmajevo seme«, izdelanem po njenem romanu, je izdala nov roman »Gods men«, ki je izšel v Bernu v nemškem prevodu.

Z RETROSPEKTIVNE RAZSTAVE DEL FRANA TRATNIKA V MODERNI GALERIJI

FRAN TRATNIK: KARTE

Ob stoletnici rojstva slovenskega skladatelja H. Sattnerja

Ni še dolgo tega — morda komaj pol stoletja — ko so redki slovenski skladatelji začutili, da nas je čas že davno prepustil samim sebi. Nemirno tavajoč smo se nevedni, takorekoč brez glasbene tradicije, ki je prvi pogoj vsakega uspešnega delovanja, oklepali zdaj te, zdaj one smeri, konec koncev pa razen redkih izjem obstali v izhodišču malokdaj spontanega iskanja. Medtem ko so razni skladatelji, izhajajoči iz ljudstva, katerih razvoj je polagoma brez večjih preskokov prehajal iz dobe v dobo, srkali značilnost svojega časa in s svojim genijem napovedovali svojskost prihodnjega, so slovenski skladatelji, počenši od narodovega rojstva do začetka našega stoletja prevzemali najpreprostejše ter eni bolj, drugi manj vse to prikrojevali najprej političnim šele dolgo za tem umetniškim potrebam.

Preproste zborovske skladbe, pisane v manirističnem iz nemških dežela prevzetem »lidertabel-stilu« prikrojenem splošnim pravilom strogega harmonskega stavka, ki ni prepuščal kdove kakšnega razmaha posebnemu skladateljevemu izrazu, so bile vse drugo petdesetletje preteklega stoletja edina po svoji vsebini res slovenska oblika našega glasbenega življenja.

Pesmi, opevajoče zanosno ljubezen do domovine, do naroda, do dekleta, budnice in najrazličnejša posvetila bralnim in telovadnim društvom, ki so začela rasti v okviru Čitalnic kot gobe po dežju, so bile začetek slovenskega glasbenega prizadevanja. Saj je bilo res vse to v primeri z velikimi stvaritvami evropske glasbene kulture le skromen listič proti aleji dreves, toda bilo je naše slovensko. V tistih razburkanih časih, ko se je iz razkrajajoče aristokracije tudi pri nas začel porajati nov meščanski stan, prevzemajoč politično, gospodarsko in kulturno življenje v svoje roke, je bilo za visoko umetnost le malo smisla. Pa še Avstrija, ki je široko razprostirala krila svojega že ostarelega orla po podložnih deželah, je kolikor mogoče zatirala slovensko kulturno rast, katere brstiči so že priklili skozi pusto zemljo.

Več kot pol stoletja slovenska glasbena dejavnost ni spremenila svoje struge. Šele nastop 20. stoletja je v večjem obsegu preokrenil le počasi napredujočo slovensko glasbo in ji prilil novih glasbenih tokov evropskega zapada. V skrajnih mejah se je začelo dolgotrajno vrenje starega z novim. Ker pa se je stara glasbena generacija nepopustljivo opirala na že zdavnaj preživete, preproste vokalne glasbene oblike in je večkrat novi glasbeni rod malo premišljeno hlastal za modernimi produkti zapadne glasbene umetnosti, ni moglo priti do pravega sožitja. Pri vsem tem pa še naše skromne slovenske razmere niso dopuščale glasbeni kulturi pravega razmaha.

Poleg redkih poklicnih glasbenikov, ki so iz različnih evropskih glasbenih središč zanašali v našo glasbeno kulturo kaj raznovrstnega semena, pa je delovala množica glasbenikov - amaterjev. Ti so se največkrat oklepali starejših nazorov in se na osnovi teh izživljali v drobnih vokalnih, le redki v obširnejših instrumentalnih skladbah. Nekaterim izmed teh skladateljev ne moremo odrekati muzikalnosti, duhovitosti in iznajdljivosti, tudi ne tiste globoke ljubezni, ki je je bila zmožna le duša občutljivega človeka, pa čeprav še tako skromnega v svojem izrazu.

*

V vrsto teh skladateljev lahko štejemo tudi enega izmed najbolj plodnih, Hugolina *Sattnerja*. Rodil se je 29. novembra leta 1851 v Kandiji pri Novem mestu. Že fantič je rad poslušal petje, pa tudi sam je k blagostanju, ki je zazvenelo sleherni večer iz fantovskih ust, prispeval nekaj drobcenih glaskov, ki pa jih je ponavadi le sam slišal in se jih veselil. Svojega lepega dečjega glasu pa ni dolgo skrival. Kaj kmalu so ga, čeprav skromnega, našli in na dečkovo radost potisnili na kor domače cerkve. To je bila pravzaprav prva dečkova vzgoja, ki jo je na novomeški gimnaziji dopolnil s poukom klavirja, gosli, orgel in pozneje s sodelovanjem in vodstvom šolskega orkestra in zbora.

Sedemnajstletni se je znašel v frančiškanskem samostanu. V tesnih in mračnih hodnikih mu je bila glasba v uteho in razvedrilo. Sam se je poglabljal v bistvo glasbene umetnosti, sam je prišel do nazorov, ki so mu bili vodilo vsega poznejšega glasbenega delovanja, čeprav za tisti čas glede na bolj razvito zapadno glasbeno dejavnost »nazadnjaški«, kot so mu to nekateri večkrat očitali:

»Ljubim in negujem melodijo in zmerno harmonijo. Nisem nasprotnik tako imenovane »moderne glasbe«, vselej pa sem bil proti »matematični muziki«, ki se je z znanjem kaj lahko napiše, nima pa ne duše, ne srca. Le preprosto pišimo, prervtem blagoglasno in vsem bo prav.«

V tem kratkem odstavku, ki pa je pogojen v slehernem najmanjšem vlaknu Sattnerjeve glasbene nadarjenosti in stremljenj, je jedro njegovega najuspešnejšega dela; kadar koli je zašel v dvome, ki jih je prepoln sleherni ustvarjalec in se trenutno predal tujim, »času primernejšim« glasbenim nagibom, je grešil in za ta greh, ki je njega samega bolel najbolj, so zagrabili »sodobniki« in »zaostaleži«. Prvi so se prijetno muzali in veselo dejali: Saj z njim pa še nekaj bo scasoma! Drugim pa je bilo hudo, rekoč: »Izgubili smo Sattnerja!«

Sattner pa je le ostal Sattner. Za prve se ni dosti menil, drugim pa je s svojimi nazori dajal to, kar je sam hotel in s tem to, kar so želeli: *prijetnih, domačih melodij in blagoglasja*. To se je oglašalo s kora naših podeželskih in mestnih cerkva, z društvenih odrov širom Slovenije, iz šolskih sob, celo s ceste. Potem pa, ko je imel Sattner že 50 let, tudi iz naših koncertnih dvoran, od koder so se oglašale kantate in oratoriji. Da šele petdesetleten se nam je pravzaprav Sattner predstavil kot skladatelj večjega formata. Poglobil se je v študij kontrapunkta in instrumentacije in ni bilo proste ure, da ne bi za mojstra Hubada rešil naloge. In še pri teh letih, ko se večina že odmakne iz življenja, je bil Sattner kot učenček vesel mojstrove pohvale.

V teku plodnega življenja nam je Sattner podaril celo vrsto cerkvenih in posvetnih zborovskih skladb, nekaj klavirskih del, niz občutenih samospevov, otroških zborov, celo opero »Tajdo«. Med njegova najbolj znana dela pa spada pet velikih vokalno-instrumentalnih del, od teh štiri na besedilo Simona Gregorčiča: »Jeftejeva prisega«, »Oljki«, »Soči«, »V pepelnični noči« ter oratorij »Assumptio«. Hugolin Sattner je bil veder in svež ter glasbeno ustvarjalen do leta 1934, ko se je, 83-letni starček, še v zadnjih trenutkih oklepal in govoril o slovenski glasbi, ki ji je posvetil domala vse svoje življenje.

Janez Bitenc

Gojmir A. Kos: Nadja (1945)

ŠTUDIJA O FRANU CELESTINU

Državna založba Slovenije je nedavno kot prvi zvezek Slavistične knjižnice izdala obsežno študijo dr. Marje Boršnikove o Franu Celestinu. Ker so take znanstvene publikacije pri nas precej redke, zasluži ta nekaj več pozornosti.

Osebnost Frana Celestina so naši literarni zgodovinarji puščali doslej precej ob strani in to delno upravičeno, delno tudi ne. Pomembnost izišle študije je ravno v tem, da nam z obširno analizo Celestinove dejavnosti pokaže prav vse momente, ki so bili bolj ali manj odločilni za razvoj tega, za njegovo dobo tako karakterističnega in hkrati pomembnega ideologa, v kolikor je avtorici pač omogočalo gradivo, ki na žalost ni popolno.

Prvi del te študije govori o razvoju Celestinove miselnosti in o njegovem delu. Začetek Celestinovega javnega nastopanja pa je v letu 1869, ko je skupaj z Jurčičem in Marnom izdal edini zvezek almanaha Slovenska Vila, kjer je v pesniških in proznih prispevkih v skromnih obrisih pokazal dva zanj tako značilna elementa: slovansko vzajemnost in socialnost. Še istega leta se je vpisal na Dunaju na slavistiko in se ves navdušen lotil slovanskih literatur in jezikov, obenem pa se je udeleževal literarnih sestankov v Stritarjevem krogu. Tu je poleg estetskih nazorov našel še pot v aktualne probleme časa in v vrtinec svetovnonazorskih in umetniških trenj. Celestin je bil tisti, ki je skupaj z Jurčičem našel pot v realizem. To kažejo njegova leposlovna dela tega razdobja, med katerimi je najpomembnejša veseloigra »Roza«; v njej obravnava problem ženske emancipacije, ki je takrat že prodrl v dunajsko ozračje. Kaj kmalu pa je Celestin opustil leposlovje in se vrgel v znanstveno delo, kritiko in publicistiko, kjer je pravzaprav težišče njegovega delovanja, saj je s tem postal eden prvih in največjih posredovalcev slovanskih literatur Slovencem. — Močno se je ogreval za slovansko vzajemnost, posebno še, ko so po 1867 spričo povečanega germanskega pritiska Slovenci zopet iskali rešitve v panslavizmu. Celestin je pač mislil na kulturnopolitično spojitev pod rusko hegemonijo s skupnim jezikom, ki naj bi bil tudi ruski. Največ opore za svoje ideje je našel v prepričanju, da bo slovanski svet nastopil in prodrl s socialnim vprašanjem. Ideje same pa je sprejel od Hercena, ki je bil zaverovan v zmago ruskega ljudstva.

Eden velikih momentov v razvoju Celestinove miselnosti je prav gotovo njegovo štiriletno bivanje v Rusiji, kamor je odšel leta 1869 kot štipendist, potem ko je na Dunaju opravil doktorat. Odslej je objavljal v obliki »pisem iz Rusije« najrazličnejše podlistke o slovanskih problemih v Stritarjevem Zvonu in Slovenskem narodu. Njegova zaverovanost v Rusijo je ostala neomajana vse dotlej, dokler je živel v Petrogradu. Ko pa je nastopil službo v Vladimiru, je kmalu začel spoznavati tudi negativne strani ruskega življenja. Celestinov pogled je postajal treznejši, posebno še, ko je leta 1871 na službenem mestu v Harkovu spoznal razmere, v katerih so bili Poljaki pod Rusi. Tak se je 1873 vrnil na Dunaj, kjer je na osnovi nabranega gradiva napisal obsežno knjigo »Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft« (Rusija po odpravi nevoljništva), ki je v samozaložbi izšla v Ljubljani leta 1875. To je kulturnopolitična zgodovina Rusije od Petra Velikega do krimske vojne.

Knjiga kot pojav ni vzbudila nič kaj pozornosti, dasi je izšla v Ljubljani.

Celestin je upal, da bo z njo prodrl do univerzitetne profesure, vendar ni uspel. Leta 1876 je moral nastopiti službo na zagrebški gimnaziji. Šele dve leti kasneje je poleg tega začel predavati slovanske jezike in literaturo tudi na zagrebški univerzi. Osebno pa se v Zagrebu ni dobro počutil, saj je s svojo ideologijo ostal okolici tuj in nedostopen. V gimnaziji ni imel veliko uspeha, ker je bil slab govornik, prav tako pa je zelo ostro nastopal proti dijakom. Že leta 1890 so ga kot gimnazijskega profesorja upokojili, medtem ko je na univerzi vztrajal vse do svoje smrti leta 1895.

Njegovi nazori o slovanski vzajemnosti, ki se jim je po vrnitvi iz Rusije nekoliko odpovedal, so se ob koncu sedemdesetih let spet močneje uveljavili in to tem bolj čim bolj je bil od Rusije odmaknjen. Od sodobnikov se je njegovih idej najbolj prijel Stritar, v splošnem pa je naletel na nerazumevanje, ker se je oddaljil od slovenskih razmer. V svojih nazorih je naposled zašel v reakcionarno smer.

Eno najzanimivejših del zagrebškega razdobja poleg študije o Prešernu je gotovo razprava Naše obzorje, ki jo je Levec objavil 1883 v Ljubljanskem Zvonu. Omeniti je, da je to razpravo Levec pred natisom poslal v pregled in presojo Kersniku, ki se je zanjo močno navdušil. Celestin je v tem delu ideološko obdelal Levstika, Jenka, Stritarja in Jurčiča, kar je prvi poskus te vrste pri Slovencih in zato problemsko precej nejasen in miselno slabo zaključen. Tu je tudi do neke mere definiral realizem, ki zanj ni fotografija življenja, »marveč mu je važna edinole tipizacija organsko združenega individualnega in družbenega življenja, podajanje bistva družbenega stanja, ki vodi do samospoznanja ter k težnji po družbenih spremembah in izboljšanju«. To je rezultat Celestinove šole pri ruski napredni sociološki kritiki, njenih glavnih predstavnikih Belinskem, Černiševskem in Dobroljubovu. Ta realizem, ki je imel v Rusiji vso oporo v naprednih ruskih ustvarjalcih, presajen na slovenska tla ni našel najugodnejših pogojev. Tu se je spet pokazalo, kako malo je Celestin poznal naše domače razmere. Ne moremo pa mimo dejstva, da je Celestinovo naziranje o realizmu vendarle našlo pri nas nekaj realizatorjev, zlasti v Kersniku in Tavčarju, ki sta sicer že prej našla v to smer, a sta se sedaj bolj utrdila in programsko sledila Celestinu.

Leta 1881 se je Celestin poročil s Hrvatico Olivijo Krajačič, ki je v precejšnji meri vplivala na njegovo preusmerjanje v krščansko ideologijo. Prav tako je bil zdaj za vedno odtrgan od domovine. Jezik si je domala ohromil, saj je že v njegovih prejšnjih zapiskih slovenski jezik skrajno slab in okoren. To se najbolj nazorno vidi v njegovih leposlovnih delih, ki jih je ustvarjal prav ob koncu svojega življenja. Leta 1893 je začel v Podgornikovem Slovanskem svetu in Viencu objavljati izvirne pesmi ter prevode in to največ kar v ruskem jeziku, ki mu teče bolje od slovenskega. Tudi se sedaj še zadnjič spusti v kritiko in sicer z Mahničem, prav ostro pa je nastopil tudi proti brezperspektivni dekadenci »fin de siècla«.

V posebnem oddelku poda Marja Boršnikova sintezo Celestinove miselnosti in njegovega pomena za slovenski kulturni razvoj v razdobju realizma. Dejstvo je, da je bil Celestin glede na svojo generacijo demokratično precej globlji in nacionalno doslednejši, prav tako pa je po obsegu dela širši. Višek njegovih teoretičnih razpravljanj je nedvomno poglavje o realizmu, ki je s svojim realističnim programom vplivalo posebno na Kersnika in Tavčarja in čigar idejnost se je v bistvu izrazila kasneje pri Ivanu Cankarju. Odtrganost od slovenskega narodnega življenja je bila za Celestina usodna. Zahajal je v abstrakcijo in tako ostajal pri Slovencih čedalje bolj ob strani. Brez doma pa je Celestin največji kulturni teoretik svoje dobe.

Študija Marje Boršnikove, ki ob koncu daje še kazalo vsega Celestinovega objavljenega dela, nam pove marsikaj novega, dasi zaradi nepopolnega gradiva še ni do potankosti dognana. Da pa pomeni v naši znanosti, posebno v slavistiki, lep prispevek, ni dvoma.

France Movč.

Rabar premagal doslej še nepremaganega Puca
in vodi po XI. kolu

Sarajevo, 1. dec.

30. novembra zvečer so odigrali 11. kolo, pri katerem so bili doseženi naslednji rezultati:

Trifunović—Matanović remi, Kindij—Bajec prekinjena v enaki poziciji, Udovčič—Tot prekinjena v poziciji, v kateri ima črni kvaliteto, Bertok—Fuderer re-

Hrvatski mojster Rabar

mi, Ivkov—Nikolac remi, Janoševič—Nedeljkovič prekinjena, pri čemer ima črni upanje na zmago, Germek—Gligorič prekinjena in ima beli kmeta več ter boljšo pozicijo, Rabar—Longer prekinjena, in sicer bo beli verjetno v končnici zmagal, ker ima kmeta več. Andrič—Puc prekinjena, beli ima 2 kmeta več in boljšo pozicijo. Karaklajič—Milič 1:0 (kontumac).

Po 11. kolu vodi Rabar s 7 točkami in 1 nedokončano partijo, sledita Fuderer in Trifunovič, ki imata po sedem točk.

PREKINJENE PARTIJE

Sarajevo, 30. novembra.

Prekinjene partije so se končale tako-le:

IZ IX. KOLA: Bajec : Matanovič 0:1, Kindij : Fuderer 1:0, Germek : Puc remi, Rabar : Milič 1:0.

IZ X. KOLA: Andrič : Milič 1:0, Fuderer : Udovčič 1:0, Rabar : Puc 1:0, Tot : Kindij 1:0, Mikolac : Bertok remi.

V prekinjeni partiji iz V. kola je Kindij premagal v 84. potezi Longerja; v zaostalih partijah je Longer remiziral s Trifunovičem in Ivkovom.

X. KOLO SAHOVSKEGA PRVENSTVA

Sarajevo, 30. nov. Včeraj se je začela druga polovica VII. šahovskega prvenstva Jugoslavije. Na čelu tabele sta dr. Trifunovič in Janoševič s 6.5 točke. Čeprav so odigrali že 10 napornih kol, ki so prinesla več presenečenj kot katerokoli dosedanje prvenstvo, je boj za prvo mesto hud in nanj reflektira skoraj še vedno polovico udeležencev. Srečanja so bila ostra, saj je bil že vsak udeleženec premagan. Rabar je namreč premagal doslej še neporaženega Puca.

Matanovič : Karaklajič remi. Španska partija. Dvajset potez. Črni je danes igral zelo dobro.

Milič : Andrič prekinjeno. Spanska partija. To je bila zagrizena borba dveh nasprotnikov, ki ljubita zamotane pozicije. Ob prekinitvi je upanje na zmago na Andričevi strani.

Puc : Rabar prekinjeno. Ruska partija. Puc si je v otvoritvi ustvaril aktivnejšo igro, tako da je Rabar pripravil svoje figure na obrambo. Pozneje je ponudil zamenjavo težkih figur, kar je Puc tudi sprejel. Čeprav sta oba igralca v končnici ostala s petimi kmeti in črnim tekačem, kar pomeni remi pozicijo, je Puc nepotrebno forsiral igro in žrtvoval kmeta. Ob prekinitvi je imel Rabar aktivnejšo igro (V nadaljevanju je Rabar dobil celo točko.)

Longer : Germek 0:1. Katalonka. Triinštirideset potez. Longer je bil pri svojih dosedanjih partijah večkrat v končnici pred zmago, kot n. pr. pri srečanju z Bertokom in Trifunovičem. Vendar se je prav tedaj vedno zmotil in v takih pozicijah dosegel remi. Pri srečanju z Germekom je izgubil celo točko, čeprav bi moral partijo dobiti. Po težki borbi je osvojil kmeta na damskem krilu in zagrozil z novo damo, tedaj pa je po nepotrebnem žrtvoval prostega kmeta in se nato znašel zaradi začetniške napake v izgubljenem položaju.

Gligorič : Janoševič remi. Niemco-indijska partija. Sestnajst potez. Gligorič je znova remiziral. Današnja njegova igra potrjuje mnenje, da igra na tem prvenstvu precej mlačno.

Nedeljkovič : Ivkov remi. Damski gambit. Dvajset potez. V igri je bilo veliko zapletov, vendar sta nasprotnika vedno našla pravilne poteze in se sporazumela na remi, ko sta se oba znašla v časovni stiski.

Nikolac : Bertok prekinjeno. Sicilijanka. Bertok je igralec, ki od vseh udeležencev najmanj sedi med igro za mizo. Stalno se sprehaja in ogleduje druge partije. To ga sili, da igra precej hitro, ker mu je prineslo tudi dokaj razočaranja. Včeraj je Nikolac igral zelo ostro in ga prisilil, da je stalno sedel za mizo. Ob prekinitvi sta imela nasprotnika remi pozicijo.

Fuderer : Udovčič 1:0. Pirčeva otvoritev. Po najboljšem začetku od vseh udeležencev sta poraza v zadnjih dveh kolih spametovala Fudererja, da bolj premišljuje med igro. Pri srečanju z Udovčičem si je ustvaril pozicijsko prednost, ki jo je izkoristil in prešel v močan napad s kmeti na kraljevem krilu. Žrtvoval je kvaliteto. Udovčič pa pri nadaljevanju ni najbolje odgovoril, tako da je hitro izgubil kmeta. Ob prekinitvi je imel Fuderer veliko upanje na zmago. Zato mu je Udovčič predal igro brez nadaljevanja.

Tot : Kindij prekinjeno. Kraljeva indijka.

Bajec : Trifunovič remi. Damski gambit. Sestindvajset potez. Bajec je igral na remi. To je tudi razumljivo, ker Trifunovič sedaj dobro igra. Tudi tokrat je beli pokazal, da zna v takih položajih graditi dobro obrambo. Trifunovič je dolgo, toda brezuspešno poskušal, da bi si pridobil prednost. To je novi uspeh prvokategornika Bajca, ki je iz desetih kol osvojil pet točk.

NEKAJ PODROBNOSTI IZ IX. KOLA

IX. kolo VII šahovskega prvenstva je potekalo v glavnem mirno in brez posebnih presenečenj.

Bajec : Matanovič 0:1. Kraljeva indijka. Bajec je bil vnaprej zadovoljen z neodločenim rezultatom, tako da je pobudo prepustil Matanoviču, ki je napadel s težkimi figurami, da bi razbil nasprotnikovo verigo kmetov. To mu je uspelo šele v 37. potezi, ko je osvojil tudi enega kmeta. Bajec je pred prekinitvijo žrtvoval še dva kmeta, da bi s prostim kmetom prodrl po »B« liniji. Ob prekinitvi je imel Matanovič 5 kmetov in topa, Bajec pa samo 2 kmeta in trdnjavo, kar mu je v nadaljevanju zadostovalo za zmago.

Trifunovič : Tot 1:0, holandska obramba, 35 potez.

Kindij : Fuderer 1:0. Grünfeldova obramba. Kompliciran položaj, v katerem je pomešanih 14 raznobarvnih kme-

Mojster Bora Tot

tov. Fuderer si je ustvaril ofenzivnejšo igro in je zaradi prodora svojih figur žrtvoval ob prekinitvi enega kmeta. Iz zelo zamotanega in nejasnega položaja je v nadaljevanju Kindij presenetljivo zmagal.

Udovčič : Nikolac remi. Angleška otvoritev, 38 potez. Partija je imela veliko zanimivih zapletov, pri čemer si je ustvaril črni aktivnejšo igro.

Bertok : Nedeljkovič remi. Katalonka, 19 potez. Oba igralca nista bila razpoložena za borbo. Bertok je pristal na remi v položaju, ko se resnična borba sploh še ni začela in ko je imel aktivnejšo pozicijo.

Ivkov : Gligorič remi. Sicilijanka, 18 potez. Tu je prišlo do podobnega primera kot v prejšnji partiji. Nasprotnika sta sklenila remi komaj po poldrugourni igri. To je že šesti Gligoričev remi na letošnjem prvenstvu. Tudi danes je igral mlačno in sam ponujal izmenjavo figur, kar je Ivkov rad sprejel.

Janoševič : Longer 1:0. Damski gambit. 37 potez.

Germek : Puc remi. Francoska partija. Igrala sta hitro in izmenjala skoraj vse figure, tako da sta ostala vsak s 6 kmeti in eno lahko figuro. Puc je tedaj poskušal, da bi v končnici kmetov z zapleti prišel do aktivnejše igre. Žrtvoval je dva kmeta in tako osvojil nasprotnikovega konja. Ob prekinitvi je imel Germek tri razbite kmete, Puc pa kmeta in tekača. V nadaljevanju sta se sporazumela za remi.

Rabar : Milič 1:0. Volški gambit.

Andrič : Karaklajič remi. Skandinavka, 34 potez.

Mihalič zmagovalec Teka republike

KRANJC ŽE TRETJIČ NAJBOLJŠI SLOVENSKI TEKMOVALEC

Danes dopoldne je bila tradicionalna prireditev v počastitev 29. novembra »Tek republike«. Udeležili so se je skoraj vsi najboljši slovenski tekači na dolge proge. Od renomiranih tekačev »Partizana«, ki so se vsako leto udeležili teka v zelo velikem številu, pa je bil na startu samo državni prvak Franjo Mihalič. Od prijavljenih 96 atletov in atletinj jih je startalo komaj 36. Ta številka našim srednje in dolgoprogašem vsekakor ni v čast.

Najprej so startali mladinci na progi 1200 m. Za dober meter pred svojim najhujšim tekmecem je prvi pretrgal vrvico na cilju Tone Ivartnik, član Fužinarja iz Guštanja, ki je pretekel progo v času 3:05,4, drugi je bil Kaplja, član IKS Litostroja s časom 3:05,6, tretji pa Janežič, član Triglava 3:06,2.

Za mlajšimi mladinci so tekle mladinke na 700 m. V tem teku je mladinka Trkulja, članica Odreda, zmagala že tretjič in si s tem osvojila pokal v trajno last. Za progo je porabila 2 minuti. Druga je bila Kordiš, prav tako članica Odreda, 2:05,2, tretja pa Lasnik, Fužinar-Guštanj 2:15,8.

Starejši mladinci so startali na progi 1600 m. Belšak si je s tretjo zaporedno zmago pridobil pokal v trajno posest. Njegov čas je 4:32,4, drugi je Lenarčič s časom 4:34.8, tretji Seliškar 4:37,0, vsi člani Odreda.

Zlasti je bil zanimiv tek članov na 4500 m, katere so mnogi spremljali s kolesi. Pot jih je vodila okoli gradu in po Karlovški cesti nazaj v središče mesta. Vso progo je vodil in zmagal Franjo Mihalič, član Partizana, državni prvak v teku na 10.000 in 20.000 m. Slovenski prvak Emil Kranjc se mu je skušal večkrat približati, toda zaman. Mihalič je svojo prednost v drugi polovici proge še povečal. Zmagal je z velikim naskokom v zelo dobrem času 14:02,0, drugi je bil Kranjc (Odred) 14:34,0. Ker je to Kranjcu že tretja zmaga v konkurenci slovenskih tekačev, je tudi on prejel v trajno last lep pokal. Tretji je bil Niko Milnarič, član Kladivarja s časom 14:55,0.

Med članicami na 800 m je zmagala z velikim naskokom Vera Blaž, članica Odreda in ker je to že njena tretja zmaga, je prav tako prejela pokal v trajno last. Njen rezultat je 1:55,2. Druga Vizjak (Kladivar) 2:13,0, tretja Lasnik (Fužinar) 2:14,0.

NAMIZNI TENIS

MLADOST : WANNE EICKER 5:0

Zagreb, 30. nov. V mednarodnem namizno-teniškem srečanju je ekipa »Mladost« premagala ekipo »Wanne Eicker« iz Frankfurta (Zahodna Nemčija) s 5:0. V nemški ekipi ni nastopil Illberg, prvak Zahodne Nemčije, ki velja za enega najboljših evropskih namiznoteniških igralcev.

Danes so prav tako odigrali tudi finale hrvatskega prvenstva v namiznem tenisu. Največje presenečenje je pripravil mladi Uzorinac, ki je premagal Vogrinca s 3:2. V drugi finalni tekmi je hrvatski prvak Žarko Dolinar premagal Valkoviča in Uzorinca, oba s 3:0.

V „Verigi" so izpolnili obveznosti

Kolektiv »Veriga« je sprejel na letni skupščini sindikalne podružnice precej odgovorno in veliko nalogo. Kolektiv je obljubil, da bo proizvodni plan izpolnil do Dneva republike.

»Verigarji« so držali besedo in so letni proizvodni plan po vrednosti izpolnili že 28. novembra 100.1%.

Marsikdo je ob tej obveznosti pomislil, čeprav je verjel v požrtvovalnost vseh članov kolektiva, saj obveznost ni bila majhna. Vse leto je primanjkovalo materiala, kar je često povzročalo zastoj, ki so ga le z iznajdljivostjo odstranjevali — tako so morali na vagone materiala prekovati, da se je proizvodnja z malimi zastoji odvijala nemoteno.

Mnogo razpravlja kolektiv o kakovosti proizvodov, posebno sedaj, ko so pričeli z verigami posegati na zunanja tržišča. V decembru bodo odposlali v inozemstvo prvo pošiljko. Inozemski zastopniki se zelo zanimajo za izdelke, tako da »Veriga« ne more vsem ustreči. Delavski svet in upravni odbor razpravljata o povečanju zmogljivosti in o preureditvi objektov, kjer izdelujejo kmetijske stroje z ozirom na potrebe našega kmetijstva.

K uspehu so mnogo prispevali brigadirji posameznih brigad. Posebno se je izkazala v zadnjem tromesečju brigada tovariša Magdiča in Tonejca.

»Toplovod« izpolnil letni plan

Republiško montažno podjetje »Toplovod« opravlja največja dela pri montažah centralne kurjave, vodovodnih instalacij, elektroinstalacij, plinovodov, prezračevalnih in klimatskih naprav na ključnih objektih in ostalih večjih zgradbah po vsej Sloveniji.

Delovni kolektiv si je zadal nalogo, da do Dneva republike izpolni letno proizvodno nalogo in jo je tudi častno izvršil. Tudi stranski obrati so že izpolnili svojo nalogo, med njimi prva livarna »Trata«, ki je proslavila izpolnitev letnega plana že 3. novembra, kljub temu, da je bil proizvodni plan za 22% višji od preteklega leta. Livarna izdeluje važne predmete, brez katerih ni možna dovršitev instalacij.

Slavnostno zasedanje OLO Gorica

Dne 28. novembra je bilo slavnostno II. izredno zasedanje okrajnega ljudskega odbora Gorica v počastitev 8. obletnice ustanovitve FLRJ in zgodovinskega dneva II. zasedanja AVNOJ v Jajcu. Zasedanje je bilo v kulturni dvorani »Jože Srebrnič« v Solkanu.

Zasedanje je otvoril tov. Mirko Remec, predsednik OLO Gorica. Slavnostni referat je podal tov. Jordan Gorjan, tajnik OLO Gorica. Uvodoma so poslali pozdravno brzojavko maršalu Titu in resolucijo Prezidiju Ljudske skupščine FLRJ!

Med drugim so izvolili tudi dva sodnika za prekrške in namestnika.

Po zaključku zasedanja so si udeleženci ogledali tovarno pohištva »Edvard Kardelj« v Novi Gorici.

Tovorni kolodvor v Slov. Konjicah bi veljalo tlakovati

Ob ozkotirni železniški progi Poljčane—Zreče je največja postaja v Slov. Konjicah, ki ima tudi največji tovorni in osebni promet. Vendar pa tovorni del postaje ne ustreza zahtevam in neugodno vpliva na človeka, ki pride prvič v ta kraj.

Prostor ob tirih, ki je določen za nakladanje in razkladanje tovorov je ob deževnem vremenu skoraj neprehoden, saj je blata dobro ped, poleti pa se dviga prah, ki prav gotovo ne vpliva ugodno na zdravstveni dom, ki je komaj 100 metrov oddaljen od postaje.

Proste tire na tovornem kolodvoru bi lahko tlakovali, saj je okoli in okoli Konjic dovolj kamna, dobrih 10 km stran pa je granitolom Ceziak, kjer leži vagone izvrženih granitnih kock, ki pa bi jih mogli uporabiti za tlakovanje in ureditev tovornega kolodvora. Gotovo bi podjetja, ki tu nakladajo ali razkladajo izdelke in surovine (LIP Konjice, tovarna usnja KONUS, Granit Oplotnica in ostala), pri tlakovanju pomagala, saj bi bilo tudi njim v korist. Treba bo začeti pa bodo vsi prijeli za delo. L. V.

Radgonski okraj bo ukinjen

Dne 28. novembra je bilo v Gor. Radgoni slavnostno zasedanje OLO v čast Dneva republike, udeležilo se ga je 61 odbornikov. Odborniki so zapeli državno himno, nato je govoril predsednik IO OLO Radgona tov. Peter Kociper. Iz zasednaja so poslali vdanostno resolucijo Prezidiju Ljudske skupščine LRS.

Za slavnostnim delom so med drugim obravnavali vprašanje upravnoteritorialne razdelitve okraja na dvanajst občin. Pet občin bo priključenih k mariborskemu okoliškemu okraju in sedem k ljutomerskemu okraju ter bo okraj Radgona ukinjen. Na zasedanju so tudi sklenili, da bodo poškropili in očistili vse sadno drevje. —jh.

Dvomesečni gospodarski tečaji

Izobraževalni tečaji so zlasti dobro obiskani v Negovi, Kapeli, Velki itd. Svet za ljudsko prosveto pri OLO Radgona je organiziral v letošnji sezoni več izobraževalnih tečajev, dve kmetijsko-nadaljevalni šoli in to na državnem posestvu v Črncih za živinorejo ter poljedelstvo in na državnem posestvu Radgona delovišče Kapela za vinogradništvo ter sadjarstvo. Tečaji v teh šolah bodo internatski in bodo sprejeli po 30 gojencev. Pouk bo trajal dva meseca, tako bodo mogli zadružniki in privatni kmetje dobiti potrebno strokovno znanje za vodenje gospodarstva. Za pobudo in organizacijo tečajev zasluži Svet za ljudsko prosveto vse priznanje. —jh.

Izšla je prva številka lokalnega časopisa na Vrhniki

Na praznik ustanovitve nove Jugoslavije je na Vrhniki izšla prva številka novega lokalnega štirinajstdnevnega časopisa »Glas Vrhnike« s prilogo »Usnjar«. V uvodniku poudarja uredniški odbor, da bo skrbel za popularizacijo lokalnih uspehov, hkrati pa opozarjal na storjene napake. »Glas Vrhnike«, ki ga izdaja Ljudska univerza na Vrhniki, bo čitateljem nudil vso možnost, da bodo z nasveti pomagali reševati pereča vprašanja. List bo skrbel za politične, gospodarske in prosvetne novice. Novemu časopisu želimo veliko uspeha.

Zaradi utaje je bil obsojen

Upokojenec Konrad Maček iz vasi Mele v radgonskem okraju je bil od KLO Mele-Šratovci pooblaščen, da izterja pri kmetih davke. Pohlep po denarju pa ga je premotil in je utajil pri odvajanju 34.640 din. Okrajno sodišče v Gor. Radgoni ga je zaradi starosti obsodilo le na povračilo denarja in 5 mesecev zapora. —jh.

Iz Poljčan

Vsa leta, odkar je bil v Poljčanah sedež okraja, je bila velika stiska za prenočišča. Popotniki so morali hoditi zvečer v Slov. Bistrico ali pa v Konjice spat. Okrajno gradbeno podjetje pa zdaj preureja poslopje bivše okrajne menze, kjer bo razen gostilne tudi več tujskih sob. L. V.

Gibanje prebivalstva v Celju

Od 19. do 26. novembra se je rodilo v Celju 18 dečkov in 18 deklic.

Poročili so se: Jožef Kozovinc, rudar in Terezija Videc, delavka; Anton Govedič, skladiščni delavec in Marija Kolar, šivilja; Rudolf Lipovšek, pomožni delavec in Marija Jurkovnik, šivilja; Valter Coentges, orodni ključavničar in Terezija Venc, gospodinja; Ivan Meglič, avionski tehnik in Stanislava Jošt, posestniška hči; Anton Zalesnik, posestnik in Marija Krajne, šivilja.

Medtem so umrli: Janez Pirš iz Buč, star 80 let; Marija Kuder iz Trbovelj, dojenček; Silvester Pesjak iz Nove cerkve, dojenček; Jožef Hrabožek iz Celja, star 49 let; Frivo Babič iz Vel. Kikinde, star 19 let; Jožef Bukovšek iz Žič, star 63 let; Marija Vidmajer roj. Kovač iz Celja, stara 67 let; Barica Krbavac roj. Kuhar iz Celja, stara 41 let; Martin Moškotevc iz Celja, star 48 let; Mija Lukas iz Celja, stara 40 let; Doroteja Ogradi roj. Tevž iz Gornjega grada, stara 75 let.

V ljutomerskem in radgonskem okraju je pošta bolj polževe sorte

Stevilni kraji v ljutomerskem in radgonskem okraju se pritožujejo, da pri njih pošta ne dela tako kot bi bilo treba. Mnogokrat potujejo pisma, časopisi in druge pošiljke celo iz bližnjih krajev po 6 do 10 dni, preden pridejo v roke naslovniku. Ker je takšno stanje povsem nevzdržno, je treba, da odločujoči činitelji takoj preiščejo, kaj je temu krivo in odstranijo sedanje nevšečnosti.

V nedeljo, dne 25. t. m. je bila ukradena ali pa izgubljena gumi-štampiljka z napisom:

Delavsko uslužbenska restavracija GRADIS Direkcija Ljubljana

Zato jo s tem dnem razveljavljamo. Namesto nje pa bomo uporabljali novo gumi-štampiljko z napisom:

»Delavsko uslužbenska restavracija »GRADIS IMM« Ljubljana — Malenškova ulica 1«

Tudi Avstrija ni premagala Anglije

DOSEGLA PA JE NEODLOČEN REZULTAT 2:2

V sredo 28. novembra je bila v Londonu nogometna tekma med reprezentancama Avstrije in Anglije. To tekmo so Angleži imenovali zaradi njene važnosti» tekmo stoletja«. Znano je namreč, da angleška nogometna reprezentanca v Angliji še ni bila premagana. Avstrija pa je bila tista reprezentanca, kateri je skoraj vsa športna javnost prerokovala v Londonu verjetno zmago. Angleži so še pred mescem in pol trepetali, kajti avstrijska reprezentanca je slavila zmago za zmago. Po neodločenih rezultatih Avstrije s Francijo in Švico pa so zopet postali samozavestni. In res: Avstrijci so dosegli samo »neodločen rezultat« 2:2 kot Jugoslavija pred enim letom in Francija še prej.

Tekmi je prisostvovalo nad 100.000 gledalcev, od katerih so mnogi plačali na črni borzi dvojne ali celo trojne cene. Inkaso tekme je bil 38.370 šterlingov. Igrišče na stadionu Wembley je bilo v brezhibnem stanju.

Tekmo je sodil angleški sodnik Mowat. Reprezentanci pa sta igrali v naslednjih postavah:

ANGLIJA: Merrick; Ramsey, Eckersley; Wright, Froggatt, Dickinson; Milton, Broadis, Lofthouse, Baily, Medley.

AVSTRIJA: Zeman; Roeckl, Happel; Hanappi, Ocwirk, Brinek; Melchior, Gernhardt, Huber, Stojaspal, Koerner.

Avstrijci so lahko z rezultatom več kot zadovoljni. Anglija bi si lahko zagotovila zmago že v prvem polčasu, toda njeni napadalci so streljali zelo netočno. Avstrijci so prikazali umetniški nogomet, vendar niso bili za nasprotnikova vrata tako nevarni kot se je pričakovalo. Temu je vzrok predvsem odlična igra angleških halfov Wrighta in Froggatta, ki sta igrala brez napak. »Tacling«, to je preciznost prizemnega podajanja, je bil glavna odlika Angležev. Pri Avstrijcih je nekoliko razočaral srednji krilec Ozwirk, ki je bil preveč defenziven. Odlikovali so se vratar Zeman, ki je branil izvrstno in za prejeta gola ni kriv, ter Roeckl, Happel in Ozwirk.

Angleži so bili do 15. min. v rahli premoči, toda Zeman je ubranil vse, med drugim tudi Miltonov nenaden strel. Potem so prišli na vrsto Avstrijci. Angleškega vratarja je nekoliko zaposlil Ozwirk, kmalu nato pa je Zeman branil Ballyev strel. Avstrijska obramba je bila vse pohvale vredna, vendar je bil Zeman čedalje bolj zaposlen. Šele proti koncu polčasa je dvakrat prodrl Melchior. Ta igralec je v prvi minuti drugega polčasa povedel Avstrijo v vodstvo. Akcijo je začel Ozwirk, ki je mojstrsko prodrl 40 m pred angleški gol. Njegovo visoko žogo je prestregel Melchior, ki je bil hitrejši od angleškega vratarja Merricka, in jo z glavo odbil v gol. Angleži so še nadalje napadali, vendar njihova igra ni bila več tako superiorna. Igrali so še vedno večinoma na avstrijski strani. Po teh stalnih napadih so Angleži izenačili v 22. minuti s kazenskim strelom. Ramsay je streljal nizko v desni kot. Zeman žoge ni mogel ubraniti.

Po izenačenem rezultatu sta obe moštvi igrali precej ostro. Stevilo kazenskih strelov se je naglo večalo. V 30. minuti je prišla Anglija v vodstvo — 2:1. Nepokriti Medley je poslal žogo v gol z glavo. Dve minuti pozneje je Eckersley zaustavil žogo z roko. Enajstmetrovko je pretvoril v gol Stojaspal. Rezultat — 2:2. Igra je bila groba do konca.

Odbojka

BRANIK IN ŽELEZNIČAR PREMAGANA V BEOGRADU

Zagreb, 30 nov. Včeraj se je začelo v Zagrebu državno prvenstvo v odbojki. Prvi dan so odigrali tri tekme. »Crvena zvezda« iz Beograda je premagala ekipo »Branika« iz Maribora s 3:2 (5:15, 13:15, 15:9, 15:12, 16:14). V drugi tekmi je »Železničar« iz Beograda premagal ekipo »Krima« iz Ljubljane s 3:2 (9:15, 15:4, 8:15, 15:12, 15:13). Najzanimivejša tekma prvega dne je bila med glavnima favoritoma za naslov prvaka zagrebško »Mladostjo« in beograjskim »Partizanom«. Zmagal je »Partizan« s 3:2 (15:10, 6:15, 17:19, 15:8, 15:12). To je bila zelo razburljiva tekma, ena najboljših, kar so jih doslej odigrali v Zagrebu. Čeprav je v petem nizu vodila z 10:6, je »Mladost« zaradi nervozne igre izpustila zmago iz rok.

KOŠARKA

ZAGREB : LJUBLJANA 46:43 (19:19)

Zagreb, 30. nov. — V Zagrebu je bilo v počastitev Dneva republike medmestno košarkarsko srečanje med reprezentancama Zagreba in Ljubljane. Zmagali so domači s 46:43 (19:19). Zmaga je bila izbojevana šele v zadnjih minutah igre.

Tekme v počastitev Dneva republike

V počastitev Dneva republike so odigrali več prijateljskih tekem. Rezultati so naslednji:

v Sarajevu: Železničar : Sarajevo 2:1 (2:0)
v Zagrebu: Dinamo : Metalac 3:1 (0:1)
v Skopiju: Vardar : Lokomotiva 3:3 (2:1)
v Beogradu: Crv. zvezda : BSK 5:4 (4:3)
v Subotici: reprez. Subotice : reprez. Novi Sad 4:0 (1:0)

Odred : Sloga 3:1 (2:0)

Ljubljana, 29. nov. — V prijateljski tekmi v počastitev 10-letnice JA je danes kombinirano moštvo Odreda premagalo novega člana slovenske republiške lige Slogo z rezultatom 3:1 (2:0). Igra je bila obojestransko slaba. Gole za Odred so dosegli: **Razbornik, Hočevar in Papež.**

*

Tokio, 30. nov. Svedsko nogometno moštvo »Helsingborg« je doseglo na turneji po Japonski tri visoke zmage. V Jošti je »Helsingborg« katastrofalno porazil »Kiusu« s 13:0, v mestu Kioto klub »Alkansai« s 5:0 in v Osaki reprezentanco Japonske s 3:0.

KRATKE VESTI

Uprava nogometnega kluba »Hajduk« je iz še neznanega vzroka suspendirala svojega vratarja Vladimirja Bearo.

*

Tell Aviv. — Dva znana nizozemska atleta Fany Blancers-Koen in Slaicuis bosta v kratkem v propagandnih nastopih tekmovala v Izraelu.

*

Znani švedski skakalec v višino Lundquist, ki bo študiral v Parizu, se je prijavil za pariški univerzitetni klub.

*

Buenos Aires. — Mladi italijanski teniški igralec Gardini je dosegel že drugo zmago na mednarodnem prvenstvu Argentine. V drugem kolu je premagal Argentinca Suareza s 6:2, 6:3, 4:6, 6:3.

*

Na namizno-teniškem prvenstvu Skandinavije v Helsinkih je v ekipnem tekmovanju moških Švedska premagala Finsko s 5:2, Danska pa Norveško s 5:0. V tekmovanju žensk je prvo mesto osvojila Švedska, ki je premagala Finsko s 3:0, Dansko pa s 3:1.

*

Svetovni prvak v namiznem tenisu Leach je bil zopet premagan. Na turnirju v Eylesfordu ga je že v prvih kolih premagal 21-letni Anglež Tornhill.

*

Berlin. — Na mednarodnem plavalnem tekmovanju so razen najboljših nemških plavalcev sodelovali tudi angleški in danski tekmovalci. Najboljše rezultate so dosegli na 100 m crawl: Hitzinger (N) 59.4. 200 m crawl: Wardrop (A) 2:11.2; 400 m crawl: Wardrop (A) 4:43.3; 100 m crawl ženske: Hwegger (D) 1:0,76.

*

Letos so francoski atleti dosegli tri nove državne rekorde: skok s palico: Sion 429, troskok: Malik 14.87, kladivo: Legren 51.70.

*

ŽENA BOKSARSKI TRENER IN SEKUNDANT . . .!

Žena boksarja pero-lahke kategorije Tomy Collinsa iz Bostona, je zaprosila boksarsko komisijo države Massachussets, da ji dovoli biti sekundant svojega moža. To bi bila prva žena, ki bi bila sekundant v ringu. Ta boksarski par se je pred kratkim poročil in mlada žena se je odločila, da hoče biti tudi trener svojemu možu. Boksarski trener svojemu zakonskemu možu — ali ni to višek emancipacije ameriške žene . . .?

*

Na mednarodnem vojaškem tekmovanju v sabljanju je zmagala ekipa Belgije s 6 točkami pred Anglijo s 4 in Francijo z 2 točkama.

*

Bilanca ameriških atletov je: 16 skakalcev s palico skoči čez 425 centimetrov, v višino pa skoči 12 skakalcev čez 2 m. Pet tekačev na 100 yardov je doseglo rezultat 9.5, drugih osem pa 9.6. Enajst tekmovalcev preteče 400 m manj kot v 48 sekundah. Na 800 m teče 10 tekmovalcev v času pod 1:52.0. Njihov najboljši rezultat na 1500 m je 3:52.0. Na 5000 m dosežejo samo štirje ameriški atleti čas pod 15 minut, a na 10.000 m je najboljši Stone z 32:30.8.

Kdo je kriv zamud?

O potniškem prometu in železnicah se zadnje čase mnogo govori in tudi piše: O ukinitvah vlakov in novih voznih redih, tako da človek temu često, vsaj zadnje čase, komaj sledi. Vendar skuša vse te spremembe nekako razumeti ter se jim čimprej prilagoditi. So pa tudi stvari, ki jih v zvezi s tem ne moremo razumeti in s katerimi se človek le ne more tako hitro sprijazniti.

Tak primer se je zgodil v petek 23. novembra na celjski postaji. Pri zadnjem vlaku, ki vozi proti Savinjski dolini okoli 22. ure, je bilo treba čakati skoraj celo uro, da so se razvrstili vsi tovorni vagoni s tira na tir in končno le napravili prostor potniškemu vlaku. Potniki so seveda stresali nejevoljo, saj je bilo med njimi veliko takih, ki so prišli iz Ljubljane ali Zagreba s službenih poti, matere z otroki in sploh ljudje, ki so bili po ves dan na poti. Med njimi so bili tudi delavci, ki gredo od doma zgodaj zjutraj in se vračajo šele zvečer. Zato ni čudno, če so ti ljudje godrnjali in se vpraševali, če se premikanje tovornih vagonov na celjski postaji res ne more urediti drugače.

Drugo vprašanje na celjski, žalski in še nekaterih bližnjih postajah pa je pobiranje voznih kart. Na ljubljanski postaji to ni več obvezna stvar in bi s tem lahko prenehale tudi druge železniške postaje.

»Koroški fužinar«

V Guštanju sta izšli prav na Dan republike prva in druga številka glasila guštanjskih železarjev »Koroški fužinar«. Na prvi strani je lepa slika pokrajine med Peco in Mežo ob izstopu iz soteske z dravograjske strani, zgoraj v desnem kot pa beremo: »Sodelavci guštanjske delovne skupnosti se borijo v tekmovanju za počastitev desetletnice JA samo še za prvo mesto. Tudi izid tega lista je pospešen v tem prizadevanju.«

Uvodne besede o Guštanju kot gospodarskem in kulturnem središču svobodne Koroške je napisal direktor tov. Gregor Klančnik. Slede zanimivi članki, posvečeni guštanjski železarni, njenim težavam, uspehom in zmagam. Uredništvo pravi, da bo list strokovno izobraževal delovne ljudi Guštanja, jih prebujal in družil v prizadevanju za zboljšanje izdelkov. Na koncu priobčuje »Koroški fužinar« začetek potopisa »Od Meže do Poljane« izpod peresa pokojnega Prežihovega Voranca.

Že prvi dve številki novega lista dokazujeta, da bo »Koroški fužinar« dosegel svoj namen in izpolnil svojo nalogo.

Novosti Mladinske knjige

HOMER: ODISEJA
Slovenski mladini pripoveduje v prozi **Anton Sovrè.** Ilustracije mojstra B. Genellija.

HEYERDAHL: SONCNI TIKI
Na splavu preko Tihega morja. Prevedel dr. J. Tauzes. — Stevilne originalne fotografije.

L. N. TOLSTOJ: KAVKASKI UJETNIK
Klasična novela z originalnimi ilustracijami v lepem prevodu Vladimirja Levstika.

K. SIROK: TRIJE BRATJE IN TRIJE RAZBOJNIKI
Vesela pripovedka za mladino z lepimi ilustracijami Gv. Birolle.

UTVA: OTROSKE PESMI
Veseli motivi za naše najmlajše z večbarvnimi ilustracijami Ksenije Prunkove.

K. BRENKOVA: MACEHA IN PASTORKA
Pravljična mladinska igrica z barvnimi ilustracijami M. Mukove in z glasbenimi vložki Blaža Arniča.

KAREL JERAJ: SKRATJE STOPICAJO
Otroške glasbene slike za ples in igro.

DRAGO MATANOVIC: POGLED V ELEKTROTEHNIKO
400 strani teksta, 300 slik in skic.
V kratkem bodo izšle naslednje slikanice:

MATEJ BOR: UGANKE z ilustracijami Gvida Birolle.

KRALJ MATJAŽ RESI SVOJO NEVESTO. Narodna pesem v priredbi M. Klopčiča. Slikanica na kartonu z ilustracijami Ive Subica.

VIDA BRESTOVA: PRAVLJICA O MALI MARJETICI, ZAJCKU, MEDVEDU IN ZLATI POMLADI, s podobami M. Mukove.

V. ST. KARADŽIC: UGANKE. Izbral in prevedel dr. Alojz Gradnik, opremil Rudi Gorjup. 734-a

Kaj bo jutri in v ponedeljek

Nedelja 2. decembra: Blanka.
Ponedeljek 3. decembra: Frančišek.

2. decembra 1941 so partizani zavzeli Poljane v Poljanski dolini in zasegli velik vojni plen.
1943 je bila zavzeta belogardistična postojanka Velike Lašče.
3. decembra 1942 napad na Ribnico na Pohorju.
1944 začetek borbe proti tujemu vmešavanju v Grčiji.
1800 rojen dr. France Prešeren.

L. Drenovec proslavi 40-letnico gledališkega dela v sredo 5. dec. ob 20. uri v opernem gledališču v »Krajnskih komedijantih«. Predprodaja vstopnic je v operni blagajni.

Društvo kmetijskih inženirjev in tehnikov Ljubljana vabi člane in ostale na predavanje tov. Ferdinanda Trenca: »Novosti v mehanizaciji kmetijstva« v ponedeljek 3 decembra ob 17. uri v predavalnici na realki, Vegova ulica, pritličje, desno. 136-n

Gledališča so nam pripravila

DRAMA

Sobota 1. dec. ob 20.: Tolstoj: Moč teme. Abonma red F.
Nedelja 2. dec. ob 14.30: Tolstoj: Moč teme. Izven in za podeželje. — Ob 20.: Finžgar: Razvalina življenja. Izven in za podeželje.
Torek 4. dec. ob 20.: Beaumarchais: Seviljski brivec. Abonma red Dramski S.

OPERA

Sobota 1. dec. ob 20.: Lhotka: Srednjeveška ljubezen. Abonma red G.
Nedelja 2. dec. ob 20.: Mascagni: Cavalleria rusticana, Leoncavallo: Glumači Izven in za podeželje.
Torek 4. dec. ob 20.: Polič: Deseti brat. Zaključena predstava za Sindikat železniške direkcije.

V sredo 5. dec. bo pri predstavi Kreftovih »Krajnskih komedijantov« član Drame L. Drenovec obhajal 25-letnico svojega umetniškega delovanja. Jubilejna predstava bo v opernem gledališču.

SENTJAKOBSKO GLEDALISCE LJUBLJANA, MESTNI DOM

Sobota 1. dec. ob 20.: I. Tavčar: Cvetje v jeseni. Izven.
Nedelja 2 dec. ob 16.: I. Tavčar: Cvetje v jeseni. Izven.

KUD »IVAN ROB«, LJUBLJANA, Hrenova ulica 4

Nedelja 2 dec. ob 20.: I. Mrak: Rdeči Logan (32. uprizoritev). 731-n

SENTVIŠKO GLEDALISCE
Gostovanje Komornega gledališča

Sobota 1. dec. ob 20.: Feldman: Iz mraka. Predprodaja sobota od 16. do 18. in eno uro pred predstavo. 729-n

KUD »FRAN LEVSTIK« — VIČ (Gostovanje Komornega gledališča)

Nedelja, 2. decembra ob 20: komedija: »Dva ducata rdečih vrtnic«. — Predprodaja vstopnic od 10 do 12 in dve uri pred predstavo.

Na filmskem platnu prikazujejo

Kino »UNION«: jugosl. film: »Poslednji dan«. Kratki film: Film. nov. 47. Predstave ob 16., 18. in 20.
Kino »SLOGA«: italij. film: »Beg v Francijo«. Kratki film: Mesečnik JA. Predstave ob 16., 18. in 20.
Kino »MOSKVA«: italij. film: »Volk z gore Sila«. Kratki film: »Oni prezirajo strah«. Predstave ob 16., 18. in 20. — Prodaja vstopnic v vseh treh kinematografih od 15. dalje.

Uradi in ustanove razglašajo

MESTNE AVTOBUSNE PROGE

PUTNIK sporoča, da se s 1. decembrom podaljša avtobusna proga kolodvor—Polje—Zalog, ukine pa se proga kolodvor—Fužine—Vevče.

S 1. decembrom se vzpostavi redna avtobusna proga kolodvor—Sneberje—Zalog.

Avtobusi vozijo vsak dan, razen ob nedeljah. Cena prevozu znaša 15 din do Zaloga, oziroma 10 din in 5 din na krajših relacijah. Mesečne vozovnice se dobijo v pisarni PUTNIKA od 1. do vključno 4. vsak mesec po 450 din oziroma po 300 din za vsakega upravičenca.

Na omenjenih progah se ne bodo upoštevali nikakršni popusti.

MALI OGLASI

ZOBNO ZLATO, 22-karatno, ugodno prodam. Naslov v ogl odd. 733-4
CITRE, z vsemi strunami, prodam. Naslov v ogl. odd. 730-4
PREKLICUJEM besede, ki sem jih izrekel o tov Čatežu gospe Forte. Flor, Zagorje ob Savi 720-11
PREKLICUJEM izgubljeni list št. 647/I. Invalidskega podjetja Celje na ime Stana Radsel 721-11
OMARO ZA OBLEKO iz trdega lesa, prostorno prodam za 4200 din in ležalni stol, nerabljen, prima blago, po nizki ceni. Prijateljeva 12. 722-4
KDO ODDA OPREMLJENO SOBO ločencu, eventuelno z vso ali delno oskrbo? Ponudbe prosim poslati na ogl. odd. pod »Mirni dom«. 723-9
OTROSKI VOZIČEK, prešit, in otroško dvokolo novo, prodam. Frančiškanska ulica 2, I. nadstr., desno. 724-4
MOŠKO IN ZENSKO KOLO prodam. Trnovski pristan 24. Ogled: sobota in nedelja. 725-4
DVE LEPI BELI TRODELNI OMARI z vitrino ugodno prodam. Naslov v ogl. odd. 726-4

Znanstvenik, ki je premagal malarijo

Letošnjo Nobelovo nagrado za medicino je dobil Max Theiler

Letošnjo Nobelovo nagrado za medicino so prisodili enemu največjih raziskovalcev na področju virusov Maxu Theilerju, ki pa je celo med znanstveniki razmeroma še malo znan. Njegovi švedski sodelavci pravijo o njegovem delu, da je epohalno. Zdravniški kolegij Karlovega instituta v Stockholmu mu je podelil 167.612 švedskih kron za njegova odkritja na področju zatiranja malarije.

Max Theiler je okusil strahote malarije že v zgodnji mladosti. Njegov oče, ki se je izselil iz Svice, je bil živinozdravnik in sodelavec generala Sumtsa v državljanski vojni. »Moj oče je bil v lastni osebi cela burska divizija veterinarjev«, pripoveduje Theiler,

»Bil je namreč edini, ki je takrat sploh kaj razumel o živalskih boleznih.«

Max je preživel otroška leta v Prätoriji. Medicino je študiral v Londonu, kjer je napravil doktorski izpit, potem pa je dobil skromno službo na harwardskem raziskovalnem institutu. Od takrat je živel večinoma v Ameriki.

Njegova raziskovanja o povzročitelju malarije, ki je zahtevala v prejšnjih časih na milijone človeških žrtev, segajo nazaj v trideseta leta. Poskusov se je lotil leta 1930 v Kongu, kjer se je udeležil znanstvene odprave. Takrat je prišel do prepričanja, ki se z njim drugi raziskovalci niso strinjali, da malarični komar ni pravi rezervoar virusa in

da se malarija ne prenaša s človeka prek komarja na človeka, marveč, da je vmes posredovalec.

Menil je, da prenašajo malarični virus opice in druge pragozdne živali. Potlej je cepil podgane in ugotovil, da so sicer zbolele, toda ne za običajnimi posledicami malarije, marveč za vnetjem možganske opne. Virus je imel torej neorotropi učinek. S poskusi na podganah je ugotovil, ali je imel človek kdaj malarijo ali ne. Iz možganov okuženih mrtvih podgan je dobil serum, ga prenesel na žive podgane in jih polagoma imuniziral.

Vakcina pa še ni bila zadovoljiva. Opice je s tem sicer obvaroval malarije, pač pa so dobile ob posameznih primerih vnetje možganske opne.

Dobrih sedem let so trajali poskusi na različnih živalih, preden je našel Theiler v kurjih embrionih za kulturo vakcin ugodno »kolonijo«.

In leta 1937 je imel v rokah čisto kulturo zanesljivega sredstva proti malariji. »17 D«, kakor je nazval vakcino, so mogli klinično preizkusiti. »Sedemnajsti poskus se je posrečil« je rekel Theiler skromno »ne na mah, marveč, šele v četrti varianti. Zato se imenuje 17 D«.

Od takrat so pripravili 30,000.000 vakcinskih preparatov in med drugo svetovno vojno so cepili s »17 D« 8,000,000 zavezniških vojakov. Temu imuniziranju je treba pripisati zmago zavezniškega orožja na pacifiškem bojišču.

Ta zmaga na bojišču pa je bila hkrati zmaga nad malarijo,

kajti tudi v Južni Ameriki, Afriki, Indiji in povrod tam, kjer grozi nevarnost te hude bolezni, se je posrečilo zajeziti epidemije in preprečiti skupaj z DDT njihovo širjenje.

Nastane pa vprašanje, zakaj je bila šele letos podeljena Nobelova nagrada za uspeh v medicini, dosežen pred 12 leti? Svedski znanstveniki, ki določijo vsako leto izmed mnogih predlaganih najbolj zaslužnega kandidata, pravijo, da se je moderna medicina v tem času obogatila z mnogimi važnimi odkritji, da pa je Theilerjevo delo pokazalo ves svoj pomen šele v njihovi luči. Učinek Theilerjeve vakcine je bilo treba preizkušati več let

in šele zdaj se je pokazalo, da je malarija dokončno premagana,

medtem pa se je Theiler lotil še drugih del, ki zaslužijo vso pozornost in priznanje. Posebno se zanimajo znanstveniki za njegovo raziskovanje na področju otroške paralize.

Max Theiler se je specializiral za tropično medicino. Zanimivo je, da je treba virus presaditi iz jajca v jajce 230 krat. Theiler je moral imeti torej občudovanja vredno potrpljenje, da je dobil iz embria kokošjega jajca čisti virus. V zasebnem življenju je zelo skromen. Ima ženo in 12 letno hčerko. Živi v okolici New Yorka ob reki Hudson. Vse kaže, da bo dosegel še en velik uspeh, da bo premagal tudi otroško paralizo. Posrečilo se mu je že presaditi njene povzročitelje na podgane.

Svedski strokovnjaki v Nobelovem komiteju pravijo, da je utrl Theiler nova pota v proučevanju virusov. In zato je prejel kot prvi na tem področju delujoči medicinski strokovnjak Nobelovo nagrado. Za to visoko odlikovanje je bilo letos blizu 90 kandidatov iz 14 držav. Izmed njih je bilo treba izbrati po določbah Nobelove oporoke tistega, »ki je človeštvu največ koristil z važnim odkritjem na medicinsko-psihološkem področju«. Odločitev za Maxa Theilerja je sprejel znanstveni svet z zadovoljstvom, saj gre za zasluženo priznanje skromnemu raziskovalcu, ki je rešil človeštvo ene najhujših bolezni.

Namesto enega je dobil London pet pelikanov

in tako je bilo stari tradiciji Velike Britanije zadoščeno

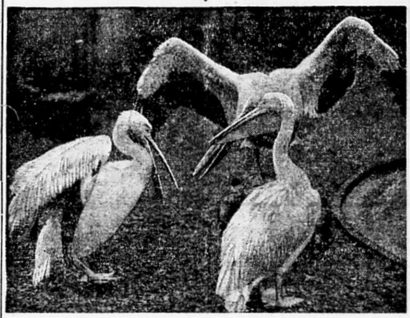

Stoletni tradiciji Velike Britanije ustreza, da mora na ribniku St. James pred Buckinghamsko palačo v Londonu plavati pelikan. Zadnja teh po soncu hrepenečih ptic je v začetku letošnjega leta podlegla v boju z angleškim podnebjem. Iskanje novega pelikana pa je sprožilo pravi mednarodni zapletljaj, da je moral poseči vmes celo novi konservativni zunanji minister Anthony Eden. Ni šlo sicer za politično zadevo, pač pa je moral napeti Eden vso svojo diplomatsko spretnost, da jo je spravil v red.

Londončani so že nestrpno pričakovali, kdaj bo po ribniku pred Buckinghamsko palačo zopet plaval pelikan. Priskrbeti bi ga moralo ministrstvo za delo. Z nakupom pelikana pa se mu očitno ni mudilo, morda zaradi pomanjkanja deviz. Vest o zaskrbljenosti Londončanov je prišla tudi do prekomorskih dežel in kmalu so začele prihajati v London ponudbe. Prva je prišla iz Texasa, kjer imajo mnogo pelikanov, druga iz Lousiane, tretjega pelikana pa je ponudil londonski živalski vrt, ki bi ga bil posodil. Njegovo ponudbo pa so takoj odklonili, češ da bi bilo za Londončane pod častjo, če bi plaval po ribniku pred kraljevsko palačo izposojen pelikan.

Ponudba obeh ameriških zveznih držav pa se je razvila zadnje dni v pravo tekmo, ki je kazala od prejšnje sobote 4:0 za Texas. V London je namreč prihitel v soboto z letalom neobrit in ves izčrpan urednik dnevne rubrike »Galveston Newsa« James Carter in pripeljal s seboj štiri pelikane. Izročil jih je upravniku sentdžemskega parka, kjer naj bi plavali po ribniku. Povedal mu je, da so jih ujeli pri Galvestonu, da pa niso utegnili pogledati, ali so samci ali samice. Pripomnil je še, da je prepričan, da niso vsi štirje samci oziroma samice in da zaradi tega ni treba biti v skrbeh. Pobahal se je, da je prehitel Lousiano, ki še čaka na odgovor na svojo ponudbo.

Tačas pa je zunanji minister Eden uredil to zadevo. Angleškemu generalnemu konzulu v Lousiani je naročil, naj »hvaležno« sprejme tudi njihovega pelikana, tako bo imel London zdaj namesto enega kar pet pelikanov. In Londončani so rešeni teh svojevrstnih, pristno angleških skrbi.

Velike poplave v Severni Italiji

je povzročil predvsem velikanski zračni tok nizkega tlaka

Strokovnjaki razlagajo sedanje velike poplave v Severni Italiji z dvema vrstama vzrokov, stalnimi in priložnostnimi. Stalne vzroke vidijo v nedvomni splošni spremembi podnebja v Evropi v zadnjih dvajsetih letih. Italija je imela že od leta 1935 več milih zim, ki pa so bile izredno deževne. Voda se je več let nabirala v gorskih naravnih rezervoarjih in naposled je morala privreti na dan.

Drugi naravni in vsekakor važnejši vzrok pa je, da je pritisnil 3. novembra iznad Atlantika med Islandijo in Grönlandijo proti jugu velikanski tok »depresiranega« zraka, nizkega tlaka. To je bil povsem običajen letni pojav. Toda pri Irski mu je zagradila pot v tem letnem času nenavadno močna pregrada zraka visokega tlaka. Islandski tok ni mogel naprej po svoji običajni poti, torej v severni del Srednje Evrope. Obrnil se je proti Biskajskemu zalivu, že od nekdaj znanemu po pogostih neurjih, in tam se je zasidral.

Južni vetrovi so jeli od tega zasidranega zračnega toka trgati posamezne dele, ki so ubrali pot čez Sredozemsko morje. Tam so se napili vode, pred Alpami pa je nova hladna pregrada gorskega zraka potegnila iz njih vodo. Posledica tega so bili silni nalivi v Severni Italiji, kjer so se često utrgali oblaki.

Isti veter, ki je prinesel Italiji strašne poplave, je rešen vode, suh nadaljeval pot čez Alpe ter prinesel Nemčiji in Avstriji za ta letni čas nenavadno lepo, pravo pomladno vreme. Reka Pad je bila pravzaprav samo »posrednik« v tej katastrofi. Pad je dolg 680 km. Nenavadna je njegova širina. V gornjem toku pri Turinu je širok v normalnem času 150 m, v spodnjem toku pa blizu poldrugi kilometer. Kadar naraste, je njegova rušilna moč zelo velika.

Dieta pri zlatenici

V zdravljenju notranjih bolezni je brez dvoma eno najstarejših zdravljenje, ko skušamo s pomočjo menjavanja različnih prehranbenih prvin pri bolniku doseči čim hitrejše okrevanje. V ta namen so mnogi človeški rodovi pred nami uvajali v medicino najrazličnejše pripravljene jedilne liste, ki jih v medicinskem žargonu imenujemo »diete.« Z njimi so skušali že naši predniki — kakor skušamo tudi mi — doseči naslednje cilje:

1. organizmu dovesti zadosti kalorično hrano,
2. kriti povečano potrebo organizma po gotovih prvinah prehrane, ki so posebno potrebne v bolezni,
3. razbremeniti organizem tistih snovi v hrani, ki direktno ali indirektno vplivajo na nastanek oz. razvoj bolezni.

V zdravljenju zlatenice (mišljena je ona zaradi okvare jeter — katera je tudi najpogostejša) so se do danes menjavale najrazličnejše diete. Razni avtorji so skonstruirali — glede na trenutno medicinsko znanst — diete, v katerih je bil enkrat poudarek na čim manjši uporabi beljakovin in maščob, drugič na hrani, vsebujoči vse tri najvažnejše sestavne dele naše prehrane (beljakovine, ogljikove hidrate, maščobe), tretjič s poudarkom na vitaminih itd. — Po izsledkih današnje znanosti in vsakodnevnih praktičnih izkušnjah, pa smo prišli do spoznanja, da beljakovine niso nevarne bolnikom z zlatenico ali jetrnimi obolenji, temveč celo nujno potrebne. Zato po vsej pravici govorimo, da je v dietiki nastopila »era« beljakovin.

Osnovna gradbena prvina vsake celice je beljakovina; najrazličnejše obrambne snovi človeškega telesa so prav tako beljakovinske narave. Prav dobro vemo, da so jetra kemični laboratorij v človeškem telesu; kakor je vsakemu kemičnemu laboratoriju za izdelavo produktov potreben osnovni material, tako jetra potrebujejo za izvrševanje funkcij beljakovine. Le-te, ki so nujno potrebne, so živalskega porekla ter so v mesu, siru, mleku in jajcih. Ce hočemo torej doseči brezhibno delovanje jetrnega tkiva, moramo dovajati bolniku hrano, ki vsebuje to prvino prehrane; s tem preprečujemo propadanje jetrnega tkiva in zagotovimo organizmu polnovredno delovno zmogljivost.

Razen tega mora biti hrana bolnika z zlatenico tudi zadostno kalorična. To dosežemo z dajanjem ogljikovih hidratov (sladkorno-močnatih snovi), ki organizmu nadomestijo v bolezni iztrošeno energijo.

Po tem kratkem uvodu se vprašamo, kaj naj torej kuhamo bolniku s tovrstno zlatenico; **danes uporabljamo dieto po Patek-u:**

1. Bolniku nudimo **beljakovine** v naslednjih oblikah: nemastno meso (perutnina, teletina, ribe), posneto mleko, mleko v prahu, nemastni sir.
2. **Ogljikove hidrate** v obliki: sladkorja, sluzavih juh, krem, pudingov, narastkov, testenin, riža, belega kruha, prepečenca, krompirjevih jedi, sadja in sadnih sokov.
3. **Maščobe** uporabljamo čim manj — in to le surovo maslo, smetano, olje.

Potrebno pa je omeniti naslednje: prepovedano je ocvrto, prekajeno in pečeno meso — bolniku dajemo le kuhano meso; jesti ne sme začinjenih salam, klobas in začinjene hrane. Prav tako so prepovedane tudi tiste jedi, ki napenjajo: stročnice (grah, fižol) in kislo zelje.

Zelo škodljivo učinkuje na jetra alkohol; zato je bolniku z zlatenico najstrožje prepovedan. Zdržnost napram alkoholu je potrebna še dolgo po ozdravljenju.

Ob nastanku zlatenice, ki je nastala zaradi okvare jetrnega tkiva, nikdar ne vemo, kako se bo končala. Nekatere potekajo zelo lahko ter jih popolnoma ozdravimo — teh je večina, — druge zapuščajo večje ali manjše okvare v jetrnem tkivu, včasih pa lahko končajo tudi s smrtjo. Zaradi tega moramo nastop tovrstne zlatenice sprejeti z resnostjo ter čimprej ukreniti vse potrebno za bolnikovo ozdravljenje; osnovno pri zdravljenju zlatenice je prav gotovo pravilno sestavljen jedilni list.

Dr. A. B.

NASVETI

Sadne madeže na lanenem platnu, na pralnem volnenem blagu in bombažnem blagu nataremo z limonovim sokom in izperemo z milnico.

Kravate moramo likati zmeraj tako, da jih ne potlačimo. Zato moramo napraviti iz lepenke natančen kroj, ki ga vložimo v kravato, nakar jo zlikamo čez navlaženo krpo

Žamet v zimski modi

V letošnji zimski sezoni zelo veliko nosijo žametaste obleke, plašče in tudi kostume. Tudi pri nas je tekstilna industrija izdelala precej kakovostnega žameta različnih barv, bodisi progastega ali gladkega. Na sliki vidimo črn žametni zimski plašč, ki je podložen z vatelinom. Za okras ima plašč okrog vratu, zapestnikov in okrog žepov našitke. Prav tako ima našitke tudi na gumbih. Druga slika pa prikazuje zelen žametov kostum. Boki so poudarjeni z močnejšo podlogo. Zraven zelo lepo pristoja bel klobuček in bele rokavice. Tak kostum iz gladkega žameta lahko oblečemo kot popoldansko obleko.

JEDILNIK ZA DVA DNI

Kosilo: Juha iz cvetače, krompirjev puding s špinačo.
Večerja: Rezanci s svinjino, solata.

Kosilo: Goveja juha z zdrobovimi žličniki, pražen krompir, cvetačni listi v omaki.
Večerja: Ocvrta cvetača.

Krompirjev puding. Dobro umešamo 10 dkg presnega masla, dodamo celo jajce, 6 dkg drobno narezane suhe svinjine, 20 dkg kuhanega pretlačenega krompirja ter žlico kruhovih drobtin, osolimo, zmes dobro premešamo, jo stresemo v dobro namazan model, ki ga dobro zapremo in položimo v vročo vodo, kjer ga kuhamo 20 minut.

Rezanci s svinjino. V kozici na masti prepražimo sesekljano čebulo in nekaj petršilja ter pridenemo pol krožnika na drobno narezane svinjine. Posebej skuhamo v slani vodi široke rezance, jih odcedimo, stresemo v kozico. Rezance in meso dobro premešamo in stresemo jed na krožnik.

Zdrobovi žličniki. Na krožniku stepemo beljak v trd sneg, ki mu primešamo rumenjak in 8 do 10 kavnih žličk pšeničnega zdroba, osolimo in takoj zakuhamo na juho žličnike, ki jih oblikujemo s kavino žličko. Pri zdrobovih žličnikih moramo paziti na tele stvari: da jih takoj zakuhamo, ko jih umešamo, da enega zakuhamo in počakamo, da vidimo, če je čvrst in vendar rahel in da ne stresemo med jajce preveč zdroba, ker so sicer žličniki preveč trdi.

Ocvrta cvetača. Zdravo cvetačo razrežemo na posamezne cvete in jih skuhamo v slani vodi. Paziti moramo da jih ne skuhamo preveč. Nato cvetačo odcedimo in posamezne kose povaljamo v moki, jajcu (lahko tudi v zmesi [illegible] jajc v prahu) in kruhovih drobtinah. To na hitro ocvremo na razbeljeni masti.

VANILIJEVA KREMA

V sobotni številki smo govorili o jajcih v prahu kot dobrem nadomestku jajc. Kaj lahko pripravimo iz jajc v prahu? porabljamo jih tudi, kadar pripravljamo zrezke na dunajski način. Omenili smo že, da je jajčni prah prav dober tudi za kremo. Kako jo pripravimo? V posodi, najboljši je kotliček, zmešamo 8 dkg moke, 15 dkg sladkorja, prilivamo umešana jajca v prahu (8 kavnih žličk in ustrezajočo vodo) in stresemo zavojček vanilije. Se vedno mešamo in počasi dolivamo tričetrt litra mrzlega mleka, potem tekočino postavimo na ogenj, ali nad vrelo vodo in mešamo s šibico tako dolgo, da se zgosti. Gosto kremo odstavimo in jo tolčemo še na hladnem, da se ohladi. Krema je zelo dobra za nadev peciva, ali pa jo serviramo kot samostojno jed s stepeno sladko smetano.

V manjši količini in nekoliko manj gosto kremo pa skuhamo kot polivko za pečena jabolka, ki jih pripravimo takole:

Olupimo kilogram opranih jabolk ter jim izdolbimo sredino. Enega poleg drugega zložimo v kozico, prilijemo nekaj vode ali belega vina, potresemo žlico sladkorja ter pridenemo kakšen košček limone. Nato kozico pokrijemo in pečemo tako dolggo, da so jabolka mehka. Ko so pečena, jih zložimo na krožnik in v vdolbino položimo žlico marmelade. Nato jih polijemo z ohlajeno kremo.

Vrečka za nogavice

Nogavice spravljamo navadno v papirnate vrečke in ko so le-te že nekoliko izrabljene, se občutljive nogavice kmalu natakneјo. Zato si bomo napravile za nogavice vrečko, kakor jo vidimo na sliki. Za vrečko urežemo 5 kosov blaga v velikosti 22×11 in jih sešijemo v žepke. Na odprtih robovih jih sešijemo enega k drugemu, da dobimo obliko harmonike. Na prvi in zadnji žepek naredimo zanko, skozi katero potegnemo trak, da vrečko lahko zavežemo. Vrečka bo prav ljubka, če sešijemo vsak žepek iz različnih, toda skladnih barv.

Lastnik Osvobodilna fronta Slovenije. — Odgovorni urednik Ivan Sinkovec. — Tiska Tiskarna »Slovenskega poročevalca«. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Knafljeva ulica štev. 5, poštni predal štev. 271, telefon štev. 55-22 do 55-25. — Mesečna naročnina 120 din. — Inseratni oddelek: Selenburgova ulica 1, telefon tev. 38-96 — Tekoči račun NB 601-90321-6.

Jaroslav Hašek 13

Švejk kot sluga vojnega kurata Katza

Nesrečnega gospoda so te besede tako zbegale, da se je sploh nehal zagovarjati in opravičevati. Pohitel je z oblačenjem, da bi čimprej uredil vso zadevo.

Župnik v Vršovicah je še spal in ko ga je hrušč prebudil, je začel robantiti in godrnjati, ker je mislil, da ga kličejo k zadnji popotnici.

»Saj bi me lahko že pustili pri miru s to zadnjo popotnico,« je godrnjal, ko se je proti volji oblačil. »Le kaj mislijo ljudje, da umirajo prav takrat, ko človek najslaje spi! Potlej pa se se moraš z njimi še prerekati zastran plačila.«

Srečala sta se v predsobi: namestnik gospoda boga med vrhoviškimi katoliškimi civilisti in božji namestnik na zemlji pri vojaških oblasteh. Pravzaprav je šlo za spor med civilistom in vojakom.

Medtem ko je župnik trdil, da vojni oltarček ne sodi v divan, mu je vojni kurat ugovarjal, da sodi potemtakem še manj v zakristijo cerkve, kamor zahajajo sami civilisti.

Svejk pa je kdaj pa kdaj kaj pripomnil, češ da je lahko okrasiti revno cerkev na račun vojne imovine. Besedo »revno« je izgovoril v narekovaju. Naposled so odšli v zakristijo, kjer jima je župnik izročil oltarček proti naslednjemu potrdilu:

»Prejel sem vojni oltarček, ki je prišel slučajno v cerkev na Vršovicah.

Vojni kurat Oto Katz.«

Ta sloveči vojni oltarček je bil izdelek neke dunajske tvrdke, ki je na debelo izdelovala nazrazličnejšo cerkveno ropotijo, med drugim tudi kipe svetnikov in svetnic.

Oltar je bil sestavljen iz treh delov, prevlečenih z debelim slojem umetnega pozlatila, kakor je bila mimogrede rečeno vsa slava in čast svete cerkve.

Brez zadostne fantazije sploh ne bi bilo mogoče ugotoviti, kaj pravzaprav pomenijo slike na treh delih oltarčka. Nekaj je bilo očitno in sicer, da je šlo za oltarček, ki bi ga mirne duše lahko uporabili tudi pogani v Zambeziju ali šemani pri Burjatih in Mongolih.

Ves pisan in progast v kričečih barvah je bil od daleč podoben pisani tabli za preizkušanje vida železničarjev-daltonistov.

Na vsej sliki je vzbujala pozornost ena sama podoba. Naslikan je bil nekakšen nagec s svetniškim sijajem okrog glave in telesom zelenkaste barve kakor zadek gosi, ki se je že usmrdela in se začela razkrajati. Temu svetniku ni nihče storil nič žalega. Nasprotno, na eni in drugi strani je imel po eno krilato bitje, ki naj bi bilo angel. Clovek je dobil vtis, da se nagi svetnik zgraža, da mora biti v takšni družbi. Angela pa sta bila podobna strašilu iz pravljice, nekakšni mešanici med krilato divjo mačko in pošastjo iz Apokalipse.

Na nasprotni strani je stala slika, ki naj bi prikazovala sveto Trojico. Na golobici slikar, na splošno rečeno, ni imel kaj pokvariti. Naslikal je kratko in malo nekaj, kar bi moglo biti hkrati golobica in putka. Zato pa je bil bog Oče podoben razbojniku Divjega zapada iz kakega krvoločnega cowbojskega filma.

Sin božji pa je bil vesel, mlad fant s precejšnjim trebuščkom, ogrnjen v nekaj, kar je spominjalo na kopalne hlačke. Bil je podoben pravemu športniku. Križ v roki je držal tako elegantno, kakor da drži najmanjši teniški lopar.

Ce si gledal vso to slikarijo od daleč, se je vse prelivalo drugo v drugo in bilo podobno vlaku, ko vozi na postajo.

Kaj je bilo na tretji sliki, se ni dalo ugotoviti. Vojaki so se zmeraj pogovarjali o tem in skušali razvozlati to uganko. Nekateri so šli celo tako daleč, da so trdili, da gre za pokrajinsko sliko iz Posazave. Toda napis na tem skrpucalu se je glasil: »Heilige Maria, Mutter Gottes, erbarme Dich unser.«*

Svejk je ves srečen odnesel vojni oltarček v kočijo in sedel na kozla k izvoščku, vojni kurat pa se je razšopiril na zadnjem sedežu in izprožil noge proti sveti Trojici.

Svejk je navezal z izvoščkom pogovor o vojni.

Izvošček je bil nekakšen prekucuh in je kar naprej pripominjal nekaj glede zmage avstrijskega orožja, kakor na primer: »Pošteno so vas naklestili tam v Srbiji« in temu podobno. Ko so prispeli pred trošarinsko postajo, jih je užitninski paznik vprašal, kaj peljejo v kočiji.

Svejk je odgovoril:

»Sveto Trojico in Devico Marijo z vojnim kuratom.«

Ta čas pa so maršbataljoni na vojaškem vežbališču nestrpno čakali. In čakali so zares dolgo. Treba je bilo namreč iti še po športni pokal k nadporočniku Watingerju, potlej še v břevnovski samostan po monštranco, ciborij in drugo cerkveno ropotijo, vštevši steklenico mašnega vina. Kakor vidite, ni tako lahko maševati pod milim nebom.

»Bomo že kako zmašili,« je rekel Svejk izvoščku.

In povedal je resnico. Ko so prispeli na vežbališče in se ustavili pri odru z leseno ogrado in mizo, na katero naj bi postavili vojni oltarček, se je pokazalo, da je bil vojni kurat pozabil poiskati ministranta.

Vlogo ministranta je imel vedno neki vojak, ki pa se je naposled naveličal ministrirati in je rajši prestopil med telefoniste in odšel na fronto.

»Nič ne de, gospod vojni kurat, ga bom pa jaz nadomestoval,« je rekel Svejk.

»Kaj znate ministrirati?«

»Po pravici povedano, teh poslov še nikoli nisem opravljal, poizkusim pa vendarle lahko,« je odgovoril Svejk. »Vojna je vojna in na vojni delajo ljudje marsikaj, o čemer se jim nikoli še sanjalo ni. Mislim, da bom mogel izgovarjati tisti edini trapasti stavek: Et cum spiritu tuo« na tisto vaše »Dominus vobiscum«. Mislim pa tudi, da ni prav nič težko stopicati okrog vas, kakor mačka okrog vrele kaše, polivati vam roke in natakati vino.«

»Dobro« je rekel vojni kurat, »toda vode mi nikar ne natočite v kelih. Bolje bo, da kar takoj natočite vina tudi v drugo stekleničko. Sicer pa vam bom vedno namignil, kdaj je treba stopiti na levo in kdaj na desno. Ce bom zažvižgal tiho enkrat, bo to pomenilo na desno, dvakrat pa na levo. In tudi z mašnimi bukvami si ni treba preveč beliti glave. Da nimate morda treme: Sicer pa je vse to prazen strah.«

»Ničesar se ne bojim, gospod vojni kurat, tudi ne ministriranja« je odgovoril Svejk.

Vojni kurat je imel prav, ko je rekel, da je vse to prazen strah.

Vse je šlo kakor po maslu.

Govor vojnega kurata je bil zelo kratek:

»Vojaki! Zbrali smo se tu, da pred odhodom na bojišče obrnemo svoja srca h Gospodu Bogu s prošnjo, naj nam nakloni zmago in nam ohrani zdravje. Ne bom vas dolgo zadrževal in vsem vam želim srečno pot!«

»Ruht!«* je zaklical stari polkovnik na levem krilu.

Vojna maša se imenuje vojna maša zato, ker je podvržena istim zakonom kakor vojna taktika na bojišču. Ob dolgih manevriranjih armad med tridesetletno vojno so bile vojne maše izredno dolge.

Ker pa se po sodobni vojni taktiki premikajo čete zelo hitro, mora biti tudi vojna maša kratka.

Tako je trajala tudi ta maša samo deset minut. Blizu odra stoječi so se čudili, zakaj je vojni kurat med mašo kar naprej žvižgal

* Sveta Marija, Mati božja, usmili se nas!

* Voljno.